

LUCEAFĂRUL

*Revistă pentru literatură,
artă și știință.*

6189/D

SALA
DE
LECTURĂ

Cuprinsul:

Dr. S. Dragomir . . .	Încercări de înțelegere
- între Români și Unguri.	Zaharia Bârsan . . .	Vorbe... vorbe... (poezie).
Oct. C. Tâslăuanu . . .	Liceul militar dela Mând-
stirea Dealului.	Maria Dragu . . .	Cântec (poezie).
I. U. Soricu . . .	Salbă de sonete (poezie).	N. Taciuc . . .	Rutenii.
Maria Cunțan . . .	Întârziat... (poezie).	P. Papazissu . . .	Veneția (poezie).
Octavian Goga . . .	Domnul notar (dramă).	A. P. Cehov . . .	Nelegiuire.
Ștefan O. Iosif . . .	La mormântul unui poet
(poezie).		Dări de seamă:
D. N. Ciotori . . .	Violoncelul.	O. C. T.	Trei prozatori noul: D.
D. Pătrășcanu, M. I. Chi-
rișescu și G. Galaction.

Cronici: Ion Grecu: Ura de rasă. B.: Plecarea d-lui Davilla. Ion Borgovan: Repre-
zentațiile de operă ale societății „Carmen”. Însemnări: Poetului Ady. „Neamul românesc”. Blocul
germano-maghiaro-român. Libertatea presei. Românii din Toronto. Sărmanul Emil... Onoruri...
carti demoralizează. Spicuri. — Poșta redacției. — Bibliografie.

Ilustrațiuni: Nicolae Filipescu. Malorul Marcel Oltean. Capul lui Mihailu Viteazul.
Liceul militar dela Mândstirea Dealului. Profesorul dela liceul militar. Exercițiile elevilor militari.
Reprezentafia teatrală a meseriașilor români din Sibiu. O Spaethe: Bustul lui Mihailu Viteazul.

Apare de douăori pe lună

REDACTOR: OCTAV. C. TĂSLĂUANU.

An. XIII. Sibiu, 16 Ianuarie v. 1914. Nr. 2.

6189
Prețul: 80 bani. — România: 1 Leu.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bârsan, I. A. Bassarabescu, G. Bogdan-Dulcă, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Clotori, Al. Ciura, Otilla Cozmuța, Maria Cunțen, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupșas, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitliș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanclu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sânt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Cărți mai nou apărute:

Diamandy, G., Chemarea codrului, poveste vitejească în 3 acte. Cor. 1.50.

Georgescu, I., Emil Vicu, pedagogul și opera sa. Studiu comemorativ. Cor. —50. (Se vinde în favorul orfelinatului învățătorilor români).

Ghica, I., Pământul și omul. Cu ilustrațiuni. Cor. 1.60.

Haeckel, E., Monismul, traducere de B. Dănușianu. Cor. 1.—.

Herz, A., Bunicul, comedie în 3 acte. Cor. 2.—.

Iorga, N., Acțiunea militară a României în Bulgaria cu ostașii noștri. Cor. 2.75.

— Note de drum. Cor. 1.25.

— Istoria statelor balcanice în epoca modernă. Lecții ținute la universitatea din București. 3.50.

Irimescu-Cândești, I., Pe drumurile cadrilaterului. Impresii și note, cu o prefață de C. Banu. Cor. 1.50.

Lecca, G., Dincolo, din Dunăre 'n Balcani. Cor. 1.—.

Locușteanu, P., Suntem nebuni, schițe umoristice. Cor. 1.50.

Minulescu, I., De vorbă cu mine însu-mi. Un elegant vol. de poezii cu desene de Iser. Cor. 3.—.

Pătrășcanu, D. D., Timoteiu Mucenicul, schițe, amintiri. Cor. 2.—.

Simionescu-Râmniceanu, M., Pro-pilele artistice. Articole teoretice și dare de seamă. Cor. 2.50.

Tailler, E., Din tainele simțirei, nu-vele și schițe. Cor. 1.50.

Theodorian-Carada, M., Sfânta Me-lania cea tânără. Cor. —80.

Voiculescu, D. Ch., Însemnările unui biciclist, dela corpul II cu prilejul cam-paniei din Bulgaria în 1913. Cor. 1.—.

Zaharia, N., Ce este fericirea. Diferite concepții despre fericire. Cor. 1.—.

— Cugetători și literați străini. Hip-polyte Taine. — Guy de Maupassant.

— Honoré de Balzac. — Shakespeare.

— Ivan Turghenef. — Gorki. — Epicur. — Kant. — Psihologia lui Hamlet. Cor. 2.—, ediție de lux

Cor. 2.50, ed. amator. Cor. 3.—

— Sentimente — Pasiune. Patriotismul.

— Bunătatea. — Malițiozitatea. — Amiciția. — Disprețul. — Afinitatea

sufletească. — Resemnarea. — Lași-tatea. — Timiditatea. — Sinceritatea.

— Gelozia. Cor. 2.—, ediție de lux

Cor. 2.50.

Cereți catalogul librăriei.

Catalogul la cerere gratis și franco.

De vânzare la librăria lui W. Krafft în Sibiu.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 30-40 fil. pentru expedierea francată eventual încă 25 fil. pentru taxa de recomandație.

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Încercări de înțelegere între Români și Unguri.

Tratatule de înțelegere, ce se urmează de-o vreme încoace între fruntașii Românilor și între contele Ștefan Tisza, ne evoacă în memorie vreo câteva încercări ce s'au mai făcut în trecut pentru a se stabili un acord între Români și Maghiari. Aceste încercări au trecut de mult în domeniul istoriei. Aducându-ne aminte de ele, cred că putem să tragem câteva învățăminte de folos.

În trecut, ca și astăzi, două împrejurări au putut determina pe conducătorii politici ai celor două neamuri să se gândească la stabilirea unui acord. Mai întâiu, afirmarea tot mai hotărâtă a conștiinței naționale la Români și desfășurarea unei lupte politice în proporții, ce creșteau mereu, trebuia să convingă pe fruntașii vieții publice maghiare despre importanța politică a poporului românesc, atât de numeros în Ardeal. Pe urmă, socotind dușmănia de veacuri dintre Români și Maghiari, numai o mare primejdie comună putea să-i unească și să-i facă a uită neînțelegerile din trecut. Pe cât de clare ni se prezintă însă nouă aceste condiții, pe atât de dificile sunt ele spre a fi traduse în practică. Căci importanța noastră politică, în jumătatea dintăiu a veacului XIX, — o recunoaștem — eră minimală față de puterea covârșitoare a Ungurimii, iar primejdia ce vine, oricât de iminentă ar fi ea, nu pot să o zărească decât ochii ageri ai oamenilor politici, cari se înalță peste prejudițiile contimporanilor. Astfel de bărbați politici, în trecut ca și astăzi, s'au găsit puțini între Maghiari. Glasul ce l-au ridicat, spre a pune la cale o înțelegere, n'a fost ascultat. Unii

dintre ei și-au pus în risic popularitatea, fiind declarați trădători de patrie, pentru că cereau o înțelegere cu Români.

Interesant este a ști, că cel dintăiu, care a propus o înțelegere cu Români, a fost baronul Nicolae Wesselényi. Făcând parte din cea mai distinsă familie aristocratică a Ardealului, el a stat multă vreme în fruntea opoziției maghiare dinaintea anului 1848. Dela tatăl său a moștenit, odată cu numele celebru, virtuți și daruri alese, așa încât un scriitor spune că el eră cel mai neaoș Ungur din Ardeal și Țara ungurească (Keményebb magyar nem volt, mint ő, se Erdélyben, se a szorosabb érteleben vett Magyarországon). Tatăl său, bătrânul Wesselényi, eră un dușman neîmpăcat al Românilor. E cunoscut dela dieta din Cluj, în anul 1791, unde a comparat aspirațiunile noastre, depuse în Supplex libellus, cu un foc mare și în toată discuția, ce s'a urmat atunci, el s'a dovedit de cel mai mare antagonist al Românilor. Aceste sentimente ostile față de noi fiul nu și le-a însușit. Caracteristică pentru deosebirea dintre tată și fiu este indignarea, care l-a cuprins pe tânărul Wesselényi, când a auzit dela contele Dionisie Eszterházy declarația „că în Ardeal numai pe Ungur il poți privi ca om, iar Românul trebuie tratat, ca și o vită“. El și-a însemnat această declarație și în ziarul său, constatând cu durere că sunt mulți cari nu mărturisesc numai astfel de idei, ci și lucrează conduși de ele. Pricepând mai bine decât alții valoarea adevărată a liberalismului, Wesselényi, deși își iubiă națiunea sa, eră convins că patria noastră nu poate fi

fericită, până ce nu se vor mulțumi toți fiii ei fără deosebire de confesiune și naționalitate. Ideile acestea le-a fixat în scrierea, căreia i-a dat titlul „Cuvânt în chestia naționalității maghiare și slave“ (Szózat a magyar és szláv nemzetiség ügyében). Tot așa de bine cunoștea el aspirațiunile Românilor, se interesă de aproape de curentul literar înjghebat atunci și încercă să pătrundă în modul de cugetare al poporului românesc. Mai târziu își formase părerea greșită, că patrioții români nutresc ideea unei Dacoromanii, ceea ce îl umplu de îngrijorări. Nu acuză însă pe Români pentru aceasta, ci pe Maghiari, cari nu știu să asimileze prin superioritatea lor pe celelalte naționalități din Ungaria. Primejdia slavă — credeă el — trebuie să-i apropie pe Maghiari și Români. Mai ales planurile de cucerire ale Rusiei îi serveau ca argument pentru crearea unei situații mai favorabile pe seama Românilor.

Mișcările naționaliste la Români erau atunci abia începute și opinia publică maghiară se înșelă crezând, că ele nu prezintă nici o primejdie pentru Maghiari. Înzădar se frământă Wesselényi ca să o convingă despre necesitatea unui acord româno-maghiar. Nimeni dintre Unguri nu voiă să audă de așa ceva. Când se începuse dejă viforul revoluției, la 25 August 1848, prezintă el casei de sus un proiect de lege, care ar fi avut darul să împace pe Români, asigurându-i, că națiunea maghiară nutrește sentimente frățești față de ei și că e dispusă a împărți cu ei toate drepturile sale, spre a trăi și mai departe în pace. Proiectul de lege al baronului Wesselényi se compunea din cinci paragrafi. În cel dintâi se îngăduie deplină libertate ambelor confesiuni române, în al doilea se dispune, ca protocoalele chestiunilor interne ale bisericii să se poarte în două limbi, ungurește și românește. În școlile populare limba de propunere poate fi cea românească, instruindu-se pe lângă aceasta și cea ungurească (§ 3). În comunele românești limba protocolară va fi cea română și maghiară (§ 4). În cel din urmă paragraf al proiectului său dispune Wesselényi, că documentele și actele publice scrise în limba română și cu caractere latine trebuie să fie acceptate pretutindeni.

Acest proiect de lege, nici pe departe nu putea să mulțumească pe conducătorii Românilor. Eră doar numai o fărâmă de milă, care se oferea „cetățenilor de buze române“ și nici decum „națiunii române“, care-și formulase postulatele sale în cele 16 puncte de pe Câmpul Libertății. Totuș contimporanii lui Wesselényi socoteau, că ferventul opozițional a tradat interesele națiunii maghiare prin acest proiect și tinerimea din Pesta și-a ținut de datorință a da expresiune indignării sale patriotice printr'o demonstrație aranjată împotriva baronului Nicolae Wesselényi.

Acțiunea aceasta ar fi fost zădărnicită de altfel și prin fruntașii Românilor, care nu s'ar fi putut împacă sub astfel de condiții. Ca o încercare neizbutită însă ne dă multe învățăminte în parte și azi actuale.

Cam în aceeaș vreme comisiunea regnicolară chemată a fixa o lege „pentru asigurarea drepturilor cetățenești ale națiunii române pe baza egalității“, desbătă în mai multe ședințe un proiect, care aveă să formeze art. de lege XXI din acel an. Acesta eră pus pe baze cu mult mai largi, decât cum eră proiectul lui Wesselényi și trată mai întâiu despre naționalitate și limbă, apoi despre administrație și justiție, despre educațiune și instrucțiune, despre religiiune și despre alegerile pentru dietă. Însemnătatea acestei legi consistă în faptul, că cel dintâiu paragraf „recunoaște și garantează naționalitatea și limba Românilor“, iar § 13 dispune, că la ridicarea și susținerea pe spesele statului de școli elementare, institute superioare și de educațiune, se va țineă seamă și de cei de limba română. Cel din urmă paragraf al acestei legi normă că „în toate drepturile și favorurile, pe cari le posed celelalte națiuni ale patriei sau pe cari le va acorda în viitor legislațiunea, au să intre și Români“. Acest proiect de lege eră rezultatul unor îndelungate tratative dintre membrii români și maghiari ai comisiunii regnicolare. Membrii români ai acelei comisiuni erau numai episcopul Șaguna, Alexandru Bohățel și episcopul Leményi, dar afară de aceștia mai luaseră parte, cu vot consultativ, și Timoteiu Cipariu, Paul Dunca, Iosif Ighian, Ioan Bran și Dumitru Moldovan. Din proiect însă nu

s'a făcut lege, deoarece vremile tulburi n'au îngăduit desbaterea lui în cameră. Cu toate acestea faptul că el a fost aprobat și de Unguri, cari erau în comisia regnicolară, dovedește progresul realizat de cauza românească în răstimpul scurt din August și până în Septembrie 1848.

Astfel și această încercare de-a cimentă pacea dintre Maghiari și Români printr'o lege specială, din vina împrejurărilor și din lipsă absolută de sinceritate n'a putut să izbutească.

În toiul luptei revoluționare — precum se știe — emigranții Nicolae Bălcescu și Cesar Boliac stăruiau din răsputeri pentru o împăcare între Maghiari și Români. Acum eră cu mult mai greu de înfiripat o astfel de pace, date fiind noile divergențe, ce s'au ivit în cursul războiului, cum și ura dintre cele două popoare, care a crescut considerabil. „Eu însumi — spune Bălcescu — desper și nu mai cred, că e chip a împacă aceste ambe nații. Nu poți rezonă cu ura, răsbunarea, fanatismul, mândria națională și înverșunarea amânduror; trebuie pentru aceasta vreme și multă vreme. Cea mai mare vină e a Ungurilor. Acum e târziu. Ambele nații s'au târît una pe alta în mormânt.“ Totuș, strâmtorat din toate părțile, Kossuth încheiă la 14 Iulie 1849 un pact cu Bălcescu și Boliac, prin care aceștia cerură să se asigure dreptul de naționalitate al Românilor din Ungaria. Legea de naționalitate votată de dieta din Seghedin pe lângă alte importante concesiuni confirmă dreptul de existență al tuturor popoarelor din Ungaria. În momentul din urmă revoluționarii maghiari au cedat din punctul lor de vedere, care admitea în Ungaria numai o națiune, cu exclusivul drept de a exista, și au alcătuit legea din Seghedin. Întârzierea

aceasta de un an a fost fatală pentru națiunea maghiară. Cine știe unde am fi noi astăzi, dacă spre sfârșitul anului 1848 toate popoarele din țara aceasta s'ar fi unit împotriva dușmanilor.

Tratatativele cari s'au urmat cu ocazia aceasta aruncă multă lumină asupra modalității, sub care se poate face o „împăcare“ între Maghiari și Români. În vara anului 1848 însuș Kossuth spune că dreptul la naționalitate se câștigă numai cu arma în mână. Înaintașii noștri au primit acest sfat, au prins armele și au constrâns pe cei mai șoviniști politicieni maghiari a le recunoaște acest drept elementar.

Evenimentele de după 1848 fac dejă începutul politicei contimporane a poporului nostru, care nu ne-a adus decât decepții¹⁾.

Istoria politică a Românilor din Ardeal, cu care s'au ocupat așa de puțin scriitorii noștri de specialitate, poate da multe învățăminte generației de azi. Cetind paginile scrise de înaintași, cu avânt uneori, dar totdeauna cu deplină încredere în viitorul neamului, am convingerea, că n'am îngădui să se strezure în sufletul nostru nici un motiv, care să ne determine a închină steagul. Înfrângerile cele mai grele ar fi un nou îndemn pentru atacuri și mai îndârjite. Un lucru pare însă sigur: un acord între noi și Maghiari nu se poate face, fără a ni se recunoaște dreptul limbii și naționalității noastre.

¹⁾ Despre toate acestea mai pe larg la Zsilinszki Mihály, Băró Wesselényi Miklós és a nemzetiségi kérdés in Budapesti Szemle 219, 220 și 221. Márki Sándor: Az erdélyi unió bizottság in Budapesti Szemle 261 și I Ghica: Amintiri din pribegie. În deosebi studiul lui Zsilinszki e foarte interesant și-l prezintă în altă lumină, decât cum o fac aceasta scriitorii români.

Dr. S. Dragomir.

Liceul militar dela Mănăstirea Dealului.

Dacă este vreo țară, care trebuie să se închine zeului Marte, aceea e România. În-

Nicolae Filipescu.

cunjurată de toate părțile de neamuri și țări cari nu o văd cu ochi buni, decât de frică, România trebuie să-și pună întreaga ei nădejde în *cruce* și în *spadă*, în tăria credinței sufletești și în forța oștirii. România nu poate fi decât o țară militaristă, înarmată din creștet până în tălpi, totdeauna gata să intre în acțiune pentru a-și apăra interesele și a-și întrupa idealurile. Destinele întregului neam românesc cer, ca România să fie mereu într'o *ofensivă națională*, cum nimerit a spus-o d-l S. Mehedinți. În sensul acestei ofensive naționale, care presupune o intensivă conștiință națională, trebuie făcută întreaga educație dela școalele primare până la Universitate. Întreg spiritul public al țării trebuie

să fie pătruns de tradiția istorică și de idealurile neamului nostru. Populația satelor, burghezia orașelor și boerimea trebuie să mărturisească aceeași credință națională, care să-i lege pe toți ca și credința creștină.

În țară se introdusese acum câțiva ani deprinderea copiilor în exerciții militare. Micii dorobanți, cum s'au numit, au entuziasmat toată lumea. Lipsa de serioșitate și de sistem, secundată și de niște abuzuri regretabile, au adus, după câțiva ani, desființarea acestor exerciții folositoare. În întreaga țară nu s'a găsit nici un om de influență cu prevederi, care să fi ocrotit instituția micilor dorobanți, dându-i o organizație temeinică. Își poate închipui oricine ce ar însemna pregătirea militară sistematică a unei generații întregi. Dintr'un caz ce-l voiu povesti mai

Maiorul Marcel Oltean.

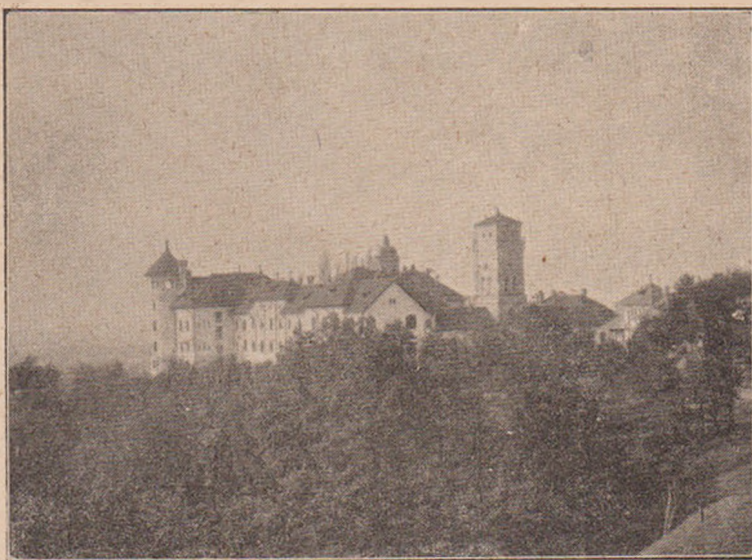
la vale despre un elev al liceului militar dela Mănăstirea Dealului se va vedea limpede efectele educației militare. Ministerele de in-

strucțiune publică și de războiu ale României poate vor găsi din nou mijloace, ca să reînființeze instituția micilor dorobanți. Ce generații de soldați și de oameni ai datoriei ar ieși în scurtă vreme din școalele țării românești! Tinerii ar avea alt suflet, alte concepții de viață, când ar fi crescuți toți în vederea faptelor din viitor.

Știu că a existat și la Turnu-Severin un liceu cu instrucție militară. Când eram în București, înainte cu zece ani, se bucură de o bună reputație. După cât am auzit, și acest liceu, în loc să progreseze și să se desăvârșească, a decăzut.

Ceeace n'au putut face civilii, au făcut militarii, cari sunt elementul cel mai conștient și cel mai serios al societății din România.

Înainte cu câțiva ani, când d-l Nicu Filipescu ajunsese Ministru de războiu, după ce

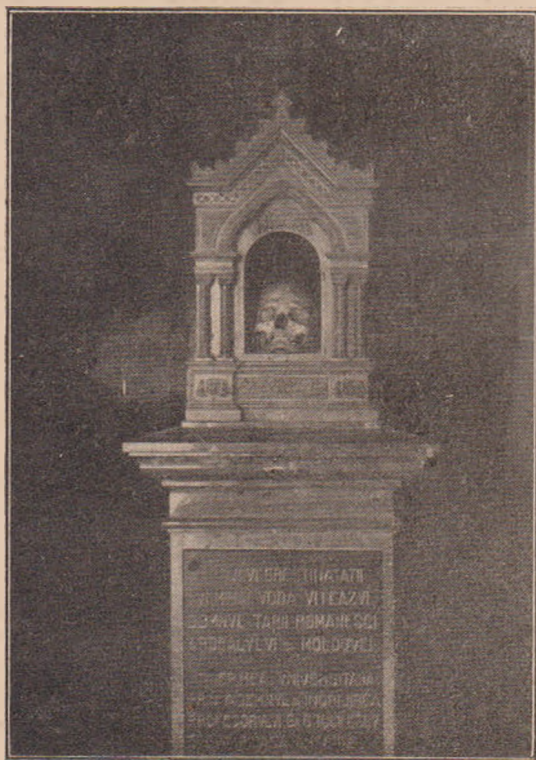
Liceul militar dela Mănăstirea Dealului.

a înlăturat multe dintre lipsurile armatei, a venit cu ideea înființării unui liceu militar la Mănăstirea Dealului. D-l N. Filipescu e un patriot luminat și hotărît, care nu cruță nici o jertfă pentru întruparea unei idei mari și de folos obștesc. Meritul că liceul militar proiectat are astăzi ființă e al d-sale. Și o spunem fără nici o exagerare că acest liceu este una dintre cele mai mari fapte de ordin cultural și național, care s'a săvârșit în ultimii ani.

Am vizitat liceul în toamna trecută, când copacii își scuturau podoabele de verdeață și când soarele trimetea ultimele sărutări de raze pământului îmbrobodit de brumă.

Dimineața am sosit în Târgoviște, cu sufletul încărcat de amintiri istorice. Călcăm pentru prima oară pământul vechei capitale a Munteniei. Am trecut prin orașul cu biserici vechi, unele frumoase și cu ruine, gândindu-mă la poezii târgovișteni: Văcăreștii, Eliade Rădulescu, Gr. Alexandrescu și Vasile Cârlovă. Orașul de astăzi are câteva strade și clădiri frumoase, dar e încă foarte departe de civilizație, cu toată lumina lui electrică.

La distanță de vreo trei km, peste Ialomița năbădăioasă, înspre zarea Carpaților, pe o colină pitorească veghiază Mănăstirea lui Radu Vodă de pe la 1500. Stă înfiptă la marginea colinei, stăpânind larg valea Ialomiței,

Capul lui Mihaiu Viteazul.

muncelile de prin prejur și privind în așteptare răbdurie peste culmile Carpaților, unde de trei veacuri fiecare firicel de pulbere din trupul marelui Mihai așteaptă să se odihnească pe pământ liber.

Ajuns la mănăstire, m'am închinat capului ce-a domnit o clipă peste aproape întreg pământul românesc. M'am închinat cu smerenie și cu credință.

În jurul acestei de douăori sfinte mănăstiri e clădit liceul militar. El e așezat aici, în singurătatea mănăstirii cu orizonturi întinse,

ciții și sporturi diverse. Educația artistică și de societate; d) Vizite și excursii cu caracter educativ. Materiile de studii se predau numai dimineața, în 4 ore, de câte 50 minute. După amiază e întreagă destinată pentru educațiunea fizică și morală. Elevi recruți se primesc din cl. I—V inclusiv și sunt de două categorii: jumătate bursieri și jumătate platnici. Numărul maxim al elevilor în fiecare clasă e de 40. Toți elevii se primesc în liceu prin concurs, după ce au făcut o cerere de înscriere. Elevii noi intrați în școală sunt su-

Profesorii dela liceul militar.

ca ființa hăeților ce vor trece prin această școală să dobândească suflete cu sboruri largi, cu idealuri mari și cu trupuri vânjoase, cum a fost al înfricoșatului Mihai.

Liceul militar dela Mănăstirea Dealului e în al doilea an școlar de existență și e destinat — după regulament — „a forma elemente de valoare pentru școalele militare pregătitoare, dând tinerilor o educație militară aleasă, cum și o instrucție egală cu aceea care se capătă în școalele secundare ale ministerului de instrucțiune și culte“. La materiile de învățământ, prevăzute în programul școalelor secundare cu 8 clase (cursul superior cu secțiunea reală modernă) se mai adaugă: a) Educația militară (morală, disciplina); b) Regulamentele militare; c) Exer-

puși la o perioadă de încercare de patru luni (Septembrie—Decembrie) și dacă n'au însușiri morale, intelectuale și fizice corăspunzătoare scopului urmărit de școală, sunt îndepărtați din școală.

A fi deci elev în liceul militar dela Mănăstirea Dealului e o cinste.

Școala a avut un noroc mare că și-a găsit un comandant model în persoana d-lui maior Marcel Olteanu. D-l Filipescu, încredințând unui ofițer așa de distins școala, a dovedit că are nu numai o cunoștință de oameni ci și intenția de a creă o instituție de adevărată cultură în Țara Românească.

D-l maior Olteanu, împreună cu alți doi frați: d-l Lt-colonel Camil Olteanu, subdirectorul școalei de cavalerie din Târgoviște și d-l maior Ioan Olteanu dela Artilerie, sunt fiii lui Con-

stantin Olteanu, originar din Reghinul-săsesc și nepot al învățatului Petru Maior. Constantin Olteanu a trecut în România pe vremea lui Ion Brătianu, al cărui om de încredere a și fost, și s'a stabilit în Craiova, ajungând la o situație socială frumoasă. Ardeleanul entuziast a dat fiilor lui o creștere severă, naționalistă și aleasă. Pe toți patru feciorii i-a făcut militari, ca să lupte pentru întruparea idealului ce i-a încălzit inima. Cel mai mare dintre fii, Horia, s'a prăpădit de tânăr ca ofițer de marină, iar ceilalți trei și-au împlinit și își împlinesc cu sfințenie datoria de ostași ai idealului părintesc.

trebuie recunoscut și spus fără a scădea din al altora.

D-l maior Olteanu și-a ales un corp profesoral model. Profesorii de studii sunt aproape toți civili. Director de studii e apreciatul cercetător al trecutului nostru d-l N. Bănescu, care, cu ajutorul profesorilor, țintește să facă un liceu model și ca instrucție, căutând să creeze o armonie între lecțiile din diferitele materii. Pedagogia, cu ultimele ei rezultate, se simte în atmosfera școlii. Am asistat la o singură lecție de istorie. M'a atras numele profesorului Gheorghe Lazăr, strănepot al lui Gheorghe Lazăr de acum o sută de ani, și n'am

Exercițiile elevilor militari.

D-l maior Marcel Olteanu a ajuns repede ofițer de stat major, a fost la inspectoratul armatei pe lângă Principele Ferdinand, red. al „României Militare“ și colaborator la revistele militare. E un ofițer cu o cultură superioară și cu o educație distinsă; un om de o muncă neîntreruptă; un soldat înțelegător de suflete, înzestrat cu o minte, care nu-i zăvorită de buchea regulamentelor militare și de spiritul de tagmă, ci cu una, care are sboruri întinse și care pricepe complexitatea vieții omenești. Acestui ofițer e încredințată conducerea liceului militar dela Mănăstirea Dealului. Și, cu risicul de a săvârși o indiscrețiune, spunem, că de nu i-ar fi fost încredințată d-sale această școală, cine știe până când s'ar fi amânat înființarea ei. E deci și meritul d-sale că școala există, merit, care

regretat că am ascultat lecția tânărului și învățatului profesor. Eră vorba tocmai de Iulius Caesar. O povestire concisă, plină de viață, scoțând în relief ceea ce a caracterizat pe acest împărat, ținea încordată atenția elevilor. Școala modernă a lui K. Lamprecht și a lui Guglielmo Ferrero, se simția în expunerile clare, liniștite și măsurate ale distinsului profesor. După asemenea lecții, elevii au prea puțin de pregătit în afară de clasă. Las că nici nu au timp. Comandantul școlii și directorul de studii m'au asigurat că toate lecțiile se fac la fel.

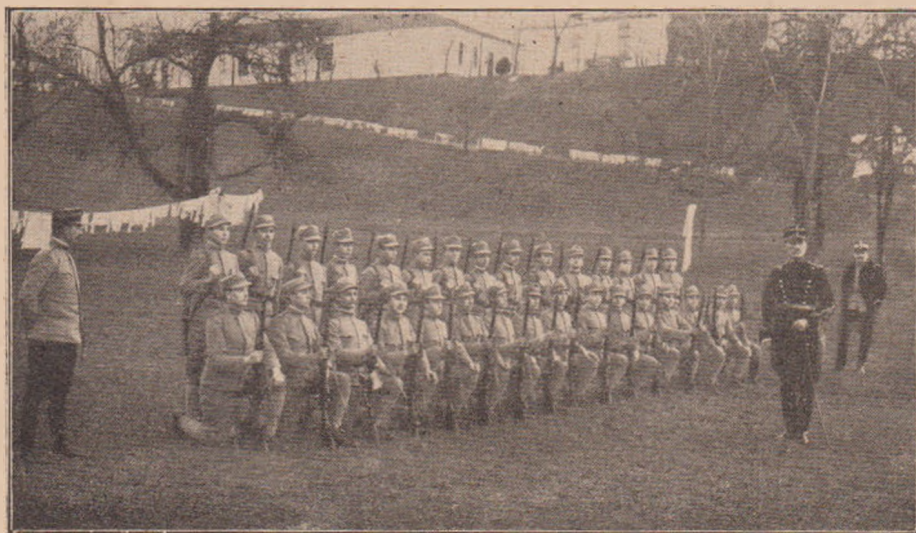
La orele 12 din zi elevii iau o masă igienică și hrănitoare. Fără lux și fără favoruri. Toți la fel. Boierii ca și țărani, căci în liceu sunt băieți din cele mai bune familii alături de feciorii plugarilor dela țară. În haina lor uni-

formă nici nu-i poți deosebi. Câte-o față mai fin tăiată și un trup mai svelt, mai mlădios, care ai crede că sunt ale unui fiu de aristocrat aparțin băiatului lui badea cutare.

După masă, o scurtă pauză și pe urmă încep exercițiile și sporturile pe câmpul de operație dela poalele dealului. Am avut noroc de o zi cu soare. Eră o adevărată plăcere să-i vezi pe elevi împrăștiați pe câmp, grupuri-grupuri, sub conducerea ofițerilor și profesorilor de sporturi, făcând exerciții militare, gimnastică, scrimă, box, jucând mingea etc. etc. Fiecare grup treceă, după 15 minute, la alt

povești. Toți au fețe rumene și muschi de criță. După 8 ani ies mândrețe de flăcăi, cu trupul voinic și cu sufletul întreg. Tineri sănătoși cu o educație și o cultură aleasă, cari vor face fală Țării și neamului.

Ca să se vadă efectele școalei dela Mănăstirea Dealului, de cari pomeneam, amintesc cazul elevului Ladaru din cl. III, care la vârsta de 13 ani, a făcut serviciul militar, ca oricare alt soldat, în campania armatei române de peste Dunăre. A fost un model de soldat, care a suportat cu eroism toate oboselile și greutatea vieții de războiu. Toți superiorii l-au

Exercițiile elevilor militari.

exercițiu sau alt sport. Totul e rațional împărțit, fără să fie silit. E o ordine exemplară și la toate o voie bună de ți-e mai mare dragul să-i privești. Mai ales elevii din cl. I—IV liceală, dela 9—14 ani, îmbrăcați militarește, când fac exerciții milita resunt de o drăgălășie rară. Vezi soldați cât pumnul, cu râvna firească vârstei copilărești, cum învață să-și scoată pieptul, să-și întindă picioarele și să execute mai precis comanda ofițerului — mă rog întocmai ca soldații adevărați.

După exercițiile și sporturile ce le fac zilnic, elevii cu organismul sănătos se desvoaltă repede și proporționat ca Feți Frumoșii din

lăudat pentru bravura lui ne mai pomenită. Ce va fi acest copil, când va fi mare și va avea de purtat alte războaie...

Pe frontispiciul acestei școale se potrivesc vechile cuvinte: mens sana in corpore sano. — În liceul dela Mănăstirea Dealului, acolo în vârful colinei și în preajma capului, care și-a rotit privirea de Voevod stăpânitor asupra tuturor Românilor, se plămădește regenerarea Țării românești și înfăptuirea idealurilor neamului nostru.

Ofițeri și profesori, cari munciți în sihăstria acelei școli, voi sunteți apostolii unui vis mare și neîmplinit...

Oct. C. Tăslăuanu.

Salbă de sonete.

I.

Salut, frumoasă fiică a luminei
Căci nu poți fi femeie muritoare!
Te cântă versul tristelor izvoare
Și te visează 'n nopți de vară crinii.

Înaripează-mi sufletul să sboare,
Înseninează ochii mei, străinii
Și fruntea, ce mi-o sângerară spinii,
Tu scald'o 'n focul razelor de soare.

Apleacă-te spre mine îndurată,
Desbracă-mă de haina de pământ.
În inima și lira 'nfiorată

Revarsă-mi iarăș tânăru' avânt,
Pe culmea cea de stele 'ncoronată
Înalță-mă și lasă-mă să cânt!

II.

În lumea 'n care versul meu te chiamă
Străvechile pământului păcate
Nu poleesc fațade de palate,
Nici turnuri și cupole de aramă.

De aur și de pietre nestimate
Nu-s ochi cari ar putea să ție seamă,
Căci peste inimi firea, ca o mamă,
A revărsat parfum de bunătate.

În lumea mea credința, ca o floare,
Se 'nalță și 'nflorește în lumină,
S'aduc iubirei jertfe pe altare

Și sufletele cântă și se 'nchină,
C'aceia libertatea cuibu-și are
Și sfânta poezie e regină...

III.

În lumea lor eu sunt un pierdevară
Ce stă la sfat cu florile 'n grădină,
Un biet nebun ce plânge și se 'nchină,
Când soarele începe să răsară.

Dar mintea mea de lumea lor străină,
Privind bogata inimei comoară,
Surâde la cuvântul de ocară. —
La ce-ar mai căută într'ânsul vină?

Când tu 'nflorești în pieptul meu curată
Și bună și 'n suris cu zorii zilei,
Când port în suflet bolta înstelată

Și 'n piept avântul tânăr al acvilei, —
Când zeii lor în cale mi s'arată,
De soartea lor mă prind fiorii milei.

IV.

Ca să se 'nchine ție, numai ție,
Și-a spulberat avântul meu credeul
Și ochi-și renegară Dumnezeu!
Spre care-au tins din fragedă pruncie.

Zadarnic se înalță curcubeul
Și stelele pe-a cerului tărie:
Tu le-ai răpit întreaga poezie
Și ți-ai făcut măreț din ea trofeul.

Nimica nu-mi mai spune Răsăritul,
Nici zvonurile firei tulburate...
În fața lor stau ochii ca granitul.

Dar, când privirea ta spre ei străbate,
În lumea lor aprinde infinitul
Lumini nebănuite, nevisate...

I. U. Soricu.

Întârziat...

Târziu, când sărbătoarea e 'ncheiată
Și flacărele jertfei s'au gătat,
Cereă-un copil înfrigurat să bată
La porțile regescului palat.

„Lăsați-mă să intru la Regina,
Sunt Imnul celor slabi și fără rost,
La Ea 'n ferești mai fâlfăie lumina,
Nu-i cer decât iubire și-adăpost!“

Ostași severi îl îmbrâncesc de-o parte...
Și tu copil orfan — cântecul meu —
Îți strângi la piept dorințele deșarte
Și mori în drum... uitat de Dumnezeu!

Maria Cunțan.

Domnul notar.¹⁾

Dramă în trei acte de Octavian Goga.

Actul III.

Scena X.

Notarul Traian Vălean, Popa Nicoară, Mitruț, Hopârtean.

Popa. Bună ziua.

Notarul. Sănătate.

Popa. Aș avea ceva.

Notarul. Mă rog.

Popa. Fără martori.

Notarul. Ieșiți... Tu Hopârtean... stai la ușe... nu te mișcă... înțelegi...

Hopârtean. Am înțeles. (Iese cu Mitruț).

Scena XI.

Notarul, Popa.

Notarul. Poftim.

Popa. D-le notar, după cele petrecute ieri la alegere, n'aș mai avea de ce să calc în casa d-tale, adecă în casa satului, până stai d-ta în ea...

Notarul. Cum poftești...

Popa. Dar nu vin atât din voia mea... Ce s'a întâmplat ieri... ce s'a întâmplat... a mai adăugat o nedreptate...

Notarul. Mă rog... lasă cuvântarea... ce poftești?

Popa. Da domnule... o nouă nedreptate, care și în țara asta trebuie să se răsbune... fiindcă sistemul d-voastră, dați-mi voie, e păcătos... Să-i fie rușine d-lui Blezu, mandatul lui e plin de sânge... Să-i fie rușine.

Notarul. Ce vrei, părinte, spune, ce vrei?

Popa. De sânge românesc...

Notarul. Mă rog, aici nu-i adunare să faci agitație... Am să-mi însemn vorbele astea...

Popa. Da... da... da... de sânge românesc nevinovat... să-ți însemni vorbele astea... da... Ar trebui să ți se miște ceva și d-tale sub haina ceea nemțească... Neptul birăului din Mihalț... da... da, ai căzut

departe... D-tale ce-ți pasă? Și lui Blezu, acolo pe malul Dunării... D-voastră v'ați rupt... Ați ieșit din popor, nu vă mai uitați înapoi... Da noi simțim... avem o inimă, d-le notar... avem suflet...

Notarul. Lasă-mă cu sufletu... Lasă-mă că vă știu... vă cunosc... mă rog... ce poftești?

Popa. Da... da... suflet... noi n'avem inima 'n buzunar. Pe noi ne doare, ne arde... când vedem... lumea asta chinuită, care mânâncă pământ și plătește dare ca să hrănească pe d'alde Blezu.

Notarul. D-le, n'ai dreptul să insultezi pe deputatul cercului. Am să fac arătare... auzi... cum adecă?

Popa. Fă arătare cât poftești... N'am dreptul... n'am? Hă... Da el a avut dreptul să cadă aici asupra noastră... așa din bun senin... cu husari, cu jandarmi?... El a avut?... Cu bani... da... da... hârtii de zece și de-o sută tot din șerparul lor... Pe coroanele astea se razimă țara d-voastră... Să vie să-l facă deputat... Ce minciună! Nu-l cunoaște nime... nu l-a văzut nime... Cu puști... deputat... cu sânge... Ce minciună... ce țară... ce lege... ticăloșie...

Notarul. D-le părinte! Să părăsești cancelaria la moment! Aici în oficiu, în casa legii... Am să comunic d-lui solgăbirău vorbele d-tale... Cum adecă... crezi că poți... Mă rog... mă rog să părăsești la moment...

Popa. Adevărat, trebuie să fiu eu cel potolit... da... Da nu-i mirare după cele petrecute... Tot satul e în picioare, domnule... atâția morți și schilavi... ce vrei?... Cum pot să-mi mai păstrez eu liniștea?... Da...

Notarul. Nu-mi pasă... Dacă s'au răscolat... treaba lor... Mă rog să părăsești...

Popa. Ce răscoală? Nu-i adevărat! N'a fost nimic, înțelegi, nimic... Să vă ferească Dumnezeu odată de răscoala lor, că nu s'alege piatră pe piatră, ca la Aiud în patruzeci și opt...

Notarul. Ce-mi pasă mie? Nu-i vina mea... mă rog...

¹⁾ Publicăm din piesa d-lui Goga sfârșitul actului al treilea, care ne-a fost pus la dispoziție de autor. „Domnul notar“ e în repetiție acum la „Teatru Național“ din București și va vedea lumina rampei în 30 Ianuarie st. v.

Popa. Ba-i vina d-tale...

Notarul. Mă rog, ce vrei? Spuneai că ai ceva! Mă rog, ce vrei?

Popa. Da, am, tocmai deaceea viu... Da, e vina d-tale, d-le notar... o știu toți... te rog... te rog să m'ascuți... apoi treaba d-tale.

Notarul. Poftim.

Popa. D-le notar... Ce-ți spun eu acum nu-i vorba mea... E vorba satului... După ziua de ieri nu poate fi altă scăpare... Te rog lasă-mă să vorbesc... Nu poate fi altă scăpare... Dumneata trebuie să pleci... Altfel eu nu iau nici o răspundere...

Notarul. Cum? Ce?

Popa. Să pleci...

Notarul. Unde... eu?

Popa. Da... d-ta.

Notarul. Să plec?

Popa. Da... trebuie... să-ți dai demisia... azi să pleci... Uite-acum... altfel... aici se face... se face revoluție... înțelegi... Eu trebuie să duc veste la poporul adunat... Mă rog... mă rog... nu te tulbură... gândeste-te... M'așteaptă cu răspuns... numai atât așteaptă. Iaca am făcut aici scrisoarea... Demisia... să iscălești... (Scoate din buzunar o hârtie și începe să cetească). Eu notarul Traian Vălean din Lunca declar...

Notarul. Ei acum nici o vorbă mai mult... Să ieși de-aici...

Popa. Domnule notar...

Notarul. Da repede...

Popa. Înțelege, domnule, poporu... întreg...

Notarul. Repede... Să ieși... Cum adecă... auzi canaliile... demisia... ha... Voi să-mi porunciți, să-mi dați drumul... ca la slugi...

Popa. Al nostru ești, domnule, slujbașu satului...

Notarul. Cum? Eu-s cantoru Tioplea... ha? Mitruț... pristavu... ha? Să ieși!

Popa. Mitruț e om de omenie... el a plecat.

Notarul. Ei, eu n'am să plec... auzi... auzi... n'am să plec... Am isprăvit.

Popa. Domnule notar!

Notarul. Am isprăvit... afară!

Popa. Cu mine de geaba strigi... de geaba... Nu... nu... mie nu mi-e frică...

Notarul. (Ia pușca de pe perete). Afară, popo! Afară! Ori îți sbor creerii... Afară...

Popa. A... Așa! D'ăia-mi ești... Stai domnule... stai să vedem...

Notarul. Afară. Afară... Hopârtean! (Intră Hopârtean).

Popa. Mă duc, d-le... da să știi că pe urma mea vine potopu... te duce... te mătură... potopu...

Notarul. Afară cu cânele!

Hopârtean. Părinte... domnule părinte... (Se apropie de popa).

Popa. În laturi... nu ți-e rușine obrazului?... Plec... da vin alții... Nu ți-e rușine... (Iese).

Scena XII.

Notarul, Hopârtean.

Notarul. Cânele... A... așa... va să zică revoluție... Vin cu satu... demisia... bine... Ieși afară... (Hopârtean pleacă). Nu... stai... (Hopârtean stă). Bine... să vedem... Ieși acum... la ușe să te oprești... Ai auzit? Nimeni să nu cuteze să puie picioru aici, înțelegi, nime... altfel... o pățești cu mine... Să-l iai de gât pe cânele care vrea să vie... Să te bați cu el, să-i rupi grumazii... înțelegi... Ieși... Canaliile...

Hopârtean. Cum porunciți. (Iese).

Scena XIII.

Notarul singur.

Notarul. (Se aruncă într'un fotoliu și-și razimă capul în palme câteva momente). Uf... Canaliile... Bine... vă dau eu demisie... (Se ridică și trece grabnic la telefon). Hallò... hallò... vă rog domnișoară... da, Vălean... notarul... da... mă rog douăzeci și trei pe cinci... douăzeci și trei pe cinci... da... canaliile... v'arăt eu... hallò... cine? Domnu Nagy?... Aici notarul din Lunca... Bunăziua... Mulțumesc... greu... foarte grea alegere... rog la telefon să vie domnul solgăbirău... Da... imediat... E urgent... foarte urgent... Mă rog... domnu solgăbirău? Vălean... Vă rog, d-le solgăbirău, în Lunca e revoluție... Poporul răsculat după împușcăturile de ieri... da... da... popa... Acum a ieșit de-aici... agită... Ați făcut foarte rău că ați dus jandarmii. Eu nu sunt în siguranță... Da... vă rog... da... în câtă vreme? A, nu, e prea mult... Dați ordin să vie cu automobilul... într'un ceas... foarte

bine... de sigur... Se face... se face... Da... cu jandarmii... cu jandarmii... sigur... să-i împuște... da... da... lăsați...

Scena XIV.

(În vreme ce notarul spune ultimele cuvinte în telefon, la ușa se deslușește ceartă, care ia proporții tot mai mari. În urmă ușa se deschide cu violență și intră deodată Borza și Hopârtean hărțuindu-se. Borza are capul bandajat pe urma loviturilor de alaltă-seară).

Notarul, Borza, Hopârtean.

Borza. (De afară). La o parte... auzi...

Hopârtean. Porunca... Am poruncă...

Borza. Feri la o parte... cum? Asta-i treaba mea, n'am să mă spovedesc ție, sărântocule...

Hopârtean. Domnu notar...

Borza. Mie nu-mi poruncește... (Intră 'n casă. Notarul în acest moment a lăsat telefonul). Învață-ți slugile la omenie, domnule...

Notarul. Cum? Aici? aici? Ce cauți aici... cum ai intrat... ha? Cum? (Cătră Hopârtean). Ce-am poruncit, bestie? ha? (Il scutură de mână) ha? Ce-am poruncit?

Hopârtean. Domnule... m'a împins...

Notarul. (Il împinge afară pe Hopârtean). Ieși afară. (Hopârtean iese, cătră Borza). Ce vrei... ce vrei cu mine... ce vrei?...

Scena XV.

Notarul, Borza.

Borza. Avem o socoteală...

Notarul. Nici o socoteală... Ce socoteală?... Nici o socoteală...

Borza. Avem o socoteală.

Notarul. Alaltă-seară... Gal... ți-a făcut socoteala... Am isprăvit... ieși afară... ieși de-aici...

Borza. Taci, stârpitură...

Notarul. Da... da... Gal e de voi să vă moaie oasele... să vă rupă... să vă facă castraveți... să vă stoarcă... să vă iese sâmburii... Bine ți-a făcut, căne bătrân... Trebuie...

Borza. Taci... auzi... taci.

Notarul. Trebuie să-ți farme țeasta capului... căpățina aia colțuroasă de cioban... pravoslavnic...

Borza. Nu mă face... Taci... înțelege... taci...

Notarul. Cum?... Ce?... Vezi... vezi pușca? Te repezi? Da... da... să-ți umple gura de pământ... să te sature... să te sature... Ce te uiți la mine înholbat? Cu ochii ceia ca două ascuțișuri de săcure... ce te uiți... ce vrei?

Borza. Mi-a trecut prin minte... căne... că... să mi se tragă din altceva... Fă socoteala... repede... să plec...

Notarul. Ce socoteală?

Borza. Scoate cartea...

Notarul. Cum, care? Ce carte?... N'am nimic... pleacă...

Borza. Din lada satului... scoate odată... Repede... auzi... să plec... să-mi... să nu te văd... repede...

Notarul. N'am nici o carte... ieși...

Borza. Dă-mi banii...

Notarul. Pleacă... vezi... și-a dus tot... și laviți... și scaune... și țoale... mărită-o ha... mărită-o după bețivul... a, nu, că l-a mâncat fript...

Borza. Tu l-ai mâncat... tu căne...

Notarul. Spune-i să-l bocească... ca pe masa... la progadie... Să-l bocească ha... ha...

Borza. Dă-mi banii... banii... Scoate banii... repede... auzi...

Notarul. N'am bani...

Borza. Banii mei.

Notarul. Nu-s...

Borza. Cum? Banii!

Notarul. Da... banii... banii tăi... ai tăi... s'au dus... dacă vrei să știi...

Borza. Ce?

Notarul. Banii. Atâta ai putut să dai... bani... Cu ei ți-ai răscumpărat prostia, a ta... și a fetii... a satului... bani... ciobane... M'ați cumpărat pe mine... Ți-am mâncat banii... da... banii tăi... i-am beut la Aiud... cu domnii... cu țiganii... banii...

(În acest moment se aude la biserică din deal clopotul tras într'o dungă... Până la sfârșit răsună clopotul cu mici întreruperi).

Borza. Ai mei... Moșia mea...

Notarul. Ai... tăi... dă-mă în judecată... Ieși afară... afară...

Borza. Moșia... cerșitor... m'ai făcut cerșitor... (Clopotul). Auzi... auzi... clopotu... Dumnezeu... te bate Dumnezeu... Spurcăciune... (Își face cruce). Moșia... auzi...

Notarul. Judecată... hai la judecată... Lasă-l pe Dumnezeu... Nu-mi pasă de Dumnezeuul tău... al vostru dela biserica din deal... nu-mi pasă...

Borza. Taci... taci...

Notarul. De sfinții voștri... zugrăviți acolo... de Dumnezeu... (Se aud din depărtare murmure cari cresc și se prefac într'un strigăt general). Nu este Dumnezeu... ciobane... vezi... cartea... aici... spune...

Borza. Carte...

Notarul. Da... tu roagă-te... du-te... să-ți deie el banii... moșia... să ți-o dea... hă... Dumnezeu.

(Strigătele au ajuns sub ferești. Se aud chiote: „Nu vrem... Jos... Pe el... Înainte... cu toții...”)

Notarul. Canaliile... auzi... Ori roagă-te lui Sf. Niculaie... uite-l colo în colț... să-ți deie el...

(Afară chiot general: „Să-l rupem... Pe hoțu... Pe hoțu...” Glasul lui Hopârtean: „Eu nimic”. Strigătul popii: „Oameni buni”. Alt glas: „Lăsați-l pe Hopârtean”. Fierbere).

Notarul. Du-l de-aici... du-l... i-al tău... du-l... Atâta ți-a mai rămas... (Se repede și

lovește cu cravașa icoana și candela Sf. Niculaie, cari se rostogolesc la pământ. În acest moment se sparg din afară geamurile cu pietri).

(*Borza*, care în toată vremea tiradei notarului s'a svârcolit cu pumnii strânși, în momentul când a căzut icoana se repede urlând asupra lui, îl ia de gât, îl strânge repede și cad împreună pe icoană).

Borza. (Urlând). Ha... Dumnezeu... ha... câne...

Scena XVI.

Cei dinainte, satul cu popa.

(În momentul când *Borza* a căzut cu notarul, mulțimea înarmată cu coase, furci, topoare, sape, inundă scena. Strigăte „Pe el... Să-l rupem... Aici”. Glasul popii potolindu-i: „Oameni buni... Pe pace... Fiți pe pace”... — Poporul se oprește înmărmurit. Muțenie generală).

Borza. (Prostit se ridică de pe notarul mort). Oameni buni... am căzut la păcat... (Brațele cad. Poporul stă mut).

Popa. Ziceți, oameni buni, cu toții: Dumnezeu să-l ierte.

Mulțimea. (Descoperindu-și capetele și făcându-și cruce). Dumnezeu să-l ierte.

— Cortina. —

La mormântul unui poet.¹⁾

Dorm versurile tale cu fine dimpreună
Și 'n sărbători nu vine nici o femeie 'n doliu
Pe groapa ta să toarne vin și oliu,
O lacrimă să verse, o floare să depună...

Căci vremea noastră-i tristă și de mizerii plină,
Dar alte generații în urma ei veni-vor:
Din negura uitării cu drag ademeni-vor
Icoana Muzei tale, frumoasă și senină.

Când s'or preface 'n țărână acei ce te 'ngropară,
Vei tresări, poete, chemat la viață nouă...
Va picură din gene dumnezeiasca rouă
Și-ți va 'nflori pe groapă eterna primăvară!

Ștefan O. Iosif.

¹⁾ Aceste versuri, inedite, sunt copiate de pe o carte postală adresată de poet prietenului său Ilarie Chendi, doi buni tovarăși cari au murit aproape în aceeași vreme și dorm, alături, în același cimitir. Carta postală poartă data „Paris, 15 Ianvier 1900”. Poetul îi scria prietenului său:

„Dragă Ilarie,

Îți mai trimit următoarele versuri, tot pentru proximitatea număr al „Convorbirilor”. Țin ca să se publice

toate odată, una după alta, — dacă vor fi admise. Iată-le... (urmează poezia).

NB. Răspunde de primire cât mai curând. Dacă ai posibilitate, trimite-ne Noua Revistă — Motru. Din „R. J.” („România Jună”, marele ziar independent ce începuse să apară la București. Nota Red.) aflu lucruri interesante. De pildă: Nerușinarea Ovreilor dela „Moș Teacă”. Campania întreprinsă de R. J. e sfântă. Salve! Iosif.”

Violoncelul.

Ca un uriaș semn al infinitului se înfățișează violoncelul în amurg. Răzimat în colț, mausoleul în care doarme o lume infinită de sunete pare întristat că se schimbă orânduirea lucrurilor din odaie.

Cufere și geamantane ascund acum cărți, fotografii și tot ce împodobiă casa pentru a le duce undeva, departe.

Numai el stă cu arcușul prins între coarde, ca un om care și-ar ține mâna pe inimă în clipa despărțirii. Capul lui se încovoiaie ca un semn de întrebare, iar cuiele cari țin întinse coardele iau înfățișarea a două rânduri de ochi negrii cari mă ținesc, ca și cum mi-ar cere explicații. Și cum îl privesc așa, simt o părere de rău că mă despart de el. Violoncelul acesta păstră atâtea povești pe cari i le încredinșase sbuciumul sufletului meu să le tâlcuiască în graiul lui de vibrații.

Dacă e rigid și nu suferă să fie strâns pentru locul de care dispun, trebuie să suferă același lucru ca oamenii cari nu cedează nimic și nu-și schimbă firea pentru un loc oarecare: e lăsat pe dinafară.

Dar de el se leagă povestea fostului său stăpân și ea îmi vine acum în minte.

Cunoșteam un tânăr elvețian de familie bună care din pricina unei nenorociri eră nevoit să-și câștige existența, cântând din violoncel într'o capelă, la un restaurant.

Tânărul acesta eră foarte retras și timid. Dela o bucată de vreme însă începuseră să vină mai des în cercul nostru de prieteni. Mi se părea schimbat. O umbră de melancolie i se arăta în expresia feței, iar glasul îi eră mai cald, vorbele mai alese.

Odată prinse a-mi povesti ceva din vieța lui de umil artist.

„Într'o seară cântam la restaurant. Eră un cântec vechiu și banal. Îmi alunecau privirile peste public. Și, fără să vreau, îmi oprii ochii asupra unei femei. În fața ei stătea un domn a cărui figură n'o puteam vedea. Poate eră bărbatu-său.

De mulțori, pierzându-te pe tine însuși, par'că te regăsești în focul privirilor unei

femei. Așa mi se întâmplă mie acum. O privii lung în ochi.

Ea clipi ca și când ar fi supărat-o luminile ochilor mei. Îmi întorsei repede capul și continuai să cânt. N'am băgat de seamă când a plecat.

Am simțit însă același regret ca atunci când întâlnești, pe drum, o femeie, care dintr'o clipă îți ia ceva din suflet. N'o știi cine e și poate tocmai ea purtă în suflet o clipă din fericirea ta.

În noaptea aceea, părea că-i văd ochii răsărind din gol și apropiindu-se, prin întunecul odăii, de mine. A doua seară iar o văzui în același loc.

Afară de domnul care bănuiam că-i e bărbat, mai eră la masa lor încă unul, negru la față, cu o privire brutală, voinic, adus de spate ca un hamal din port. O privii și de astădată simții că mă turbur.

Domnul cel negru aruncă asupra ei niște priviri de porc flămând. El mă făcea să mă gândesc că nu-i numai o asemănare de conformație anatomică între ochiul de porc — pe care oculiștii îl întrebuințează la disecții — și ochiul omului, ci ceva mai mult. O vedeam în fiecare seară și cântam numai pentru ea.

Părea că notele se desprind de pe portativ ca un roi de săgeți știrbite într'o parte și mânate, fiecare, de câte-o bombă de mi se înfig în inimă, sporindu-mi durerea care năvăleă apoi prin degete pe coarde și de acolo sbură în cântec. Și răsărea melodia, aci ca o șoaptă, ca un murmur, ca un suspin venit de undeva, dintr'o lume a dorului, aci ca un țipet, ca deslănțuirea unui glas al tuturor patimilor.

Mi se părea că sunetele cântecului se întind ca niște rețele de lumină până la ea, ne învălesc pe amândoi și ne înalță într'un haos de lumină și de armonie.

Și nu știam cine e...

De mult, de mult, fantazia mea plăsmuise un chip de femeie. Spuma valurilor genunei de ape peste care colindasem îmi dăduse imaginea brațelor, gâtului, sânilor și întregului ei corp; părul ei mi-l închipuiam mai

negru decât întunerecul nopții din peșteri, iar ochii purtau în ei strălucirea razelor de soare. Și când rămâneam cu ochii ațintiți asupra necunoscutei pentru care cântam, părea că fantoma închipuirii mele îmi răsare înaintea și se așează între mine și ea. Dar încetul cu încetul strălucirea chipului plăsmuit de fantazia mea trecea asupra femeii pentru care mi se turbură întreaga ființă.

Mereu cântam numai pentru ea. Și nu știam cine e...

Dar ne-am întâlnit odată.

Și acum îi simt căldura gurii și mă arde văpaia din privirile ei; brațele-i albe pare

unsuroase, cu mustața subțire și adusă în sus, cu umerii obrazilor ieșiți, cu fața ca un pergament vechiu, cu picioarele aduse dela genunchi în afară, am simțit că-mi răsare în față, clară, vie, fantoma închipuirii mele și se așează între mine și ea.

O vedeam câteodată — prin cartiere îndepărtate — mergând alături de domnul cu priviri de porc, ori împreună cu un individ mic, negru, slab și cu nasul ca un bot de târ, dar n'o mai cunoșteam.

Ea mă înțelegea și părea genată. Într'o zi primii un dar dela dânsa. Eră o ramă lucrată în metaloplastie. Pe ea erau reliefate câteva

Reprezentăția teatrală a meseriașilor români din Sibiu.

că răsar din întunerecul odăii și se întind spre mine; le simt cum mă dogoresc în jurul gâtului. Și când îmi șoptește vântul la fereastră, pare că aduce de undeva, de departe, vorbele ei „mi-ești drag“, rostite cu un fel de tremurat în glas care mă înfioară.

...Dar, după ce ne-am scris, după ce ne cunoșteam puțin sufletele, iar începea să-mi răsară în minte fantazia închipuirii mele. Femeia aceasta pe care o iubisem fără s'o cunosc eră alta de cum o credeam și greșeala eră a mea care făcusem din ea o ființă ideală.

Scrisorile mele le dăduse prietenelor cari le ceteau pe la sindrofii. Și când am văzut-o pe o stradă dosnică, mergând alături de un individ înalt, cu ochii mici ca niște masline

paseri, iar restul eră îmbrăcat într'un fel de mătăasă albastră.

„Am vrut să-ți fac un dar — scriă dânsa. Și am lucrat rama aceasta pentru tine.

Fiecare trăsătură, fiecare linie, fiecare lovitură pentru a precisă reliefulurile reprezintă un gând sfânt care s'a îndreptat cătră tine. Mătasa e din bluza pe care o purtam când ne-am cunoscut.

În rama aceasta vei pune fotografia ta și când vei fi singur, gândurile mele te vor împresură, te vor mângăia ușor pe frunte, pe păr; îți vor sărută ochii, te vor alintă, ca pe un copil naiv cum ești tu; vor străluci în jurul tău ca o aureolă sfântă. Să mă simți privind peste umărul tău la tot ce scrii, să mă simți încunjurându-te cu iubirea mea,

păstrându-te, precum această ramă va încunjură și va păstră chipul tău.“

După ce-i sfârși scrisoarea, încercai să mi-o închipuesc. Dar în grădina amintirilor mi se plimbă, rece și strălucitoare, ca o rază de Lună, numai feea închipuirii mele...

Acum îmi dau seama că lupta între aceste două figuri — una icoana unei ființi reale, cealaltă o plăsmuire — nu eră decât lupta între cei doi „eu“: unul idealist, trăind în

lumea închipuirii, celalalt sbătându-se aici între patimile și suferințele comune.

„Și nu mai știu nimic de fosta mea prietenă...”

Și când firul acestei povestiri se curmă, eu mă uit iar la violoncel, tovarășul meu de singurătate. El stă cu arcușul prins între coarde, ca un om care și-ar ține mâna pe inimă în clipa despărțirii, cu capul încovoiat, ca un semn de întrebare: ce suflet îmi va mai încredința sbuciumul lui?

D. N. Ciotori.

Vorbe... vorbe...

Te plângi că m'am înstrăinat de tine!

O soarele vieții mele, soare,
M'am dat pușin la umbră... mi-e mai bine!...

Erai fântână tu pe drum de țară...

Și cum te-ai tulburat, o Doamne-mare,
Că apa ta mi s'a părut amară!...

Un trandafir erai — spuneau vecinii —

M'ai așteptat atâta... dar zadarnic;
Te-ai scuturat pân' să înlătur spinii!...

Din darurile ei la toți dă soartea;

Ție ți-e dat frumsețea, mie teama
De ești vieajă tu sau de ești moartea!...

Eu ți-am făcut potecă 'n fața porții...

— Și câte căi bătut-am pentru tine!...

Mi-a mai rămas acum s'o bat pe-a morții!...

Zaharia Bârsan.

Cântec.

Versurile mele,

Versuri ostenite,

Mai sfârșiți odată, versuri ostenite.

Nu v'ajung destule visuri risipite,

Nu v'ajung destule drumuri pustiite?

Versurile mele,

Versuri pătimate,

De-oi muri acuma, versuri pătimate,

Pe mormânt cerneți-mi frunze istovite...

Versurile mele,

Doruri ne'mplinite,

Le-am trăit povestea, doruri ne'mplinite.

Maria Dragu.

Rutenii.

(Sfârșit.)

III.

Situația din ziua de azi e următoarea: Din cele 8 milioane de locuitori din Galiția jumătate sunt Ruteni, iar cealaltă jumătate e formată din Poloni și Evrei. Evreii sunt și aici, ca pretutindeni, pe partea celui mai tare, adică pe partea Polonilor. Lupta e inegală. Polonii sunt puternici, au o cultură veche, tradiții, nobile, negustori, bani și școli. Guvernul și întreaga administrație e a lor, pentru că Austria a lăsat Galiția întreagă pe mâna lor. În Galiția de pildă legea pentru înființarea de școli secundare hotărăște ca pentru înființarea unei școli nouă să se ceară permisiunea dietei; iar dieta e așa compusă că Rutenii pot să câștige numai vreo 10% din mandate. Față în față cu acești dușmani puternici stau Rutenii, un popor de țărani, sărac și incult și pe deasupra lipsit de intelectuali în număr mai mare. Ori și cine poate să-și închipuească acum cu câtă vitejie și câtă dragoste de cauză a luptat acest popor de țărani, dacă a ajuns acum pe punctul de a-și câștiga o universitate și 30% din mandatele pentru dieta țării.

Rutenii din Galiția sunt împărțiți în 5 partide: 1. național-democrat; 2. radical; 3. social-democrat; 4. creștin-social și 5. rusofil (muscalofil).

1. Partidul național-democrat e cel mai puternic. El s'a format în anul 1898 din dreapta partidului radical și din stânga partidului ucrainofil. Membrii partidului sunt intelectuali și țărani. Partidul acesta are 25 deputați în parlamentul din Viena și 24 în dieta din Lemberg. Organizația e foarte bună. Partidul are ca organ central societatea politică „Naròdna Rada“ în Lemberg, iar prin districte sunt organizații districtuale. Reprezentantii districtelor se adună în fiecare an în Lemberg și aleg un comitet executiv al partidului „Naròdnei Comitèt“. La alegeri numinează organizația districtuală pe candidat, iar comitetul executiv confirmă nominarea. Comitetul executiv dirigează alegerile în toate districtele. Fondurile de cari dispune partidul nu sunt mari. Fiecare membru

al societății „Naròdna Rada“ plătește cotizații fixe pe an. Din banii aceștia sunt plătiți agitatorii și broșurile de agitație. Despre oarecari sume mari pe cari le-ar fi primit Rutenii din Germania pentru combaterea Polonilor nu poate fi nici vorba, e o poveste. Cel mai de căpetenie factor în lupta politică cu Polonia e studentul.

Studentul rutean, fiind în cele mai multe cazuri fiu de țăran sărac, nu-și petrece anii de studiu la universitate, ci acasă, la părinți, sau în vreun sat ca ajutor de învățător. Aceasta o fac îndeosebi studenții în drept, cari de obicei pleacă la Lemberg numai pentru înscriere și examene. Studentul rutean din Galiția reprezintă la țară tendințele politice și culturale ale națiunii. Studentul acesta rău îmbrăcat, dar plin de iubire pentru țăran, e agitator de bună voie, răbdător și gata de jertfă. El conduce în sate agitația politică, el lucrează ca secretar în fel de fel de societăți de cetire, de gimnastică (societățile „Sici“) sau de cântare și e totodată și învățător la școli particulare. Psihologia acestui student erou și martir e cu totul democratică. Cealaltă parte a studențimii rutene, mai mică la număr, care petrece la universitate în Lemberg, sau în parte mică la Cernăuți, se împarte în studenți harnici cari își fac studiile în regulă, în social-democrați și în stâlpi de cafeună. Studentul-escroc, la Ruteni, nu e cunoscut.

2. Partidul radical dispune de fonduri și mai mici, dar are agitatori fanatici. Acest partid e un partid al țăranilor și are între țăranii cei mai înverșunați aderenți și tot între ei și cei mai buni agitatori. În parlament are 5, iar în dietă 6 deputați.

3. Partidul social-democrat are două grupări: una care susține solidaritatea cu social-democrații poloni și alta independentă. În timpul din urmă gruparea independentă a învins și amândouă grupările formează acum un partid social-democrat rutean unitar și independent.

4. În timpul din urmă li-a hărăzit norocul și un partid creștin-social, compus din

preoți și oameni cu năzuinți curat clericale. În acest partid au intrat și cei care caută compromisuri cu Polonia și în genere toți Rutenii a căror conștiință națională nu e tocmai curată. Partidul acesta, având tendințe conservative, n'are nici o aderență în popor.

5. Partidul rusofil (muscalofil) e condus de ideea că Rutenii sunt o ramură a poporului rus și are ca ideal politic alipirea tuturor țărilor rutenești la Rusia. Acest partid, reprezentând o idee periculoasă și imorală, e privit cu ură. El dispune de mari sume, cari îi vin din Rusia, și se ocupă și cu spionajul. Organul principal al acestui partid e ziarul cotidian „Pricarpătscia Rusi“. Are mulți bani și puțini aderenți. În parlament are doi deputați, iar în dietă numai unul, dar și acest din urmă a fost ales cu ajutorul Ucrainilor, pentru că candidatul polon, cu care intrase în balotaj, eră un cunoscut dușman intransigent al Rutenilor.

Vieța politică actuală a Rutenilor din Galiția are două probleme vitale: universitatea ucraină și reforma electorală. Rutenii au cerut ca să li se asigure o treime din numărul de deputați în dieta din Lemberg și după multe târguieli și compromisuri li s'au admis 27%. Până acuma aveau numai 15%, iar înainte de puține săptămâni la alegeri și au câștigat 21%.

Dintre organizațiile culturale cea mai de seamă este societatea „Prosvita“ (Luminarea poporului). „Prosvita“ a fost întemeiată în anul 1868, are filiale în fiecare district și un număr de 500.000 membri, în majoritate covârșitoare țărani. În fiecare sat s'a înființat și câte o societate de citire „cetălnia“. În anul 1900 au fost 2048 de astfel de societăți de citire. „Prosvita“ publică în fiecare lună o broșură, apoi o gazetă „Pesmò z Prosvite“ (= răvaș dela Prosvita), care conține chestii de economie, emigrație etc., cari îl interesează pe țăranul rutean, și afară de acestea mai publică și o „Bibliotecă a scriitorilor mari ruteni“, oferind pentru prețul de 1 cor. 50 bani un volum legat de 500 pagini. Taxa pentru fiecare membru e de 2 cor. pe an. Broșurile se trimit gratuit tuturor membrilor, iar gazeta se plătește deosebit. Societatea „Prosvita“ are case proprii și o avere considerabilă.

Altă societate însemnată e „Naucòve tovarèstvo imene Șevcènca“ (Societatea științifică Șevcenco). E un fel de academie a lor, cu trei secțiuni: filozofică-istorică, filologică-literară și matematică (și de științe naturale). Fiecare secție publică anale („zbirnec“). Societatea mai publică tot felul de opere științifice și publicații periodice ca „Etnograficînei zbirnec“, 40 vol.; „Pâmiatneki ukraïnskoi mòve i literatùre“; „Jerelâ do istorii Ucraine“ etc. Societatea are o tipografie proprie, o librărie, un muzeu (etnografic și arheologic) și trei case. Președinte al societății e profesorul de istoria Ucrainei dela universitatea din Lemberg, Hrușevskei.

O societate de valoare e „Vedaunècea Spilca“ (Societate de editură). Ea a publicat până acuma peste 400 de cărți științifice și îndeosebi literare.

„Ucrainiske pedagoghicîne tovarèstvo“ (Societatea pedagogică ucraină) grijește de învățământul național. Secțiunea „Ridna școla“ (școala națională) a acestei societăți poartă grija școlilor particulare primare și secundare, a internatelor și a elevilor săraci. În Galiția au Rutenii 6 școli secundare particulare, dintre cari cea mai mare e gimnaziul de 8 clase din Rohatyn cu 800 elevi. Societatea publică o revistă pedagogică „Ucètelî“ (Învățătorul) și o revistă pentru copii „Dzvinòc“ (Clopoșelul). Cheltuielile le acoperă societatea din taxele membrilor, dintr'o mică subvenție dela dieta țării și din colecțiile ce se fac pentru școlile particulare.

Trebuie să mai amintim și muzeul național, „Naționâlnei muzèi imene grafe Șeptetșcoho“, dăruit de mitropolitul greco-catolic din Lemberg, contele Șeptetșki, poporului rutean. Muzeul conține obiecte istorice, de artă bisericească și de etnografie.

Rutenii Galiției dispun și de o puternică organizație economică. În Lemberg și alte orașe mari au instituții financiare mari, în fiecare din orașele de district sucursale și alte instituții mai mici, iar în fiecare sat câte o bancă sistem Raiffeisen. Nu e sat sau oraș fără o bancă a lor. Băncile sistem Raiffeisen stau sub protectoratul lui „Craiovèi Soiúz Revizèinei“ (Asociația generală de revizuire) din Lemberg. Cea mai mare bancă

e „Craiovèi Soiuz Creditovei“ (Asociația generală de credit). Rutenii din Galiția au două instituții de asigurare, „Dnister“ pentru foc și apă și „Carpătia“ pentru vieață. Alte două institute de importanță sunt „Zemèlnei banc hipotēcinei“ și „Ruska Șceadnèșea“ (cassă de depuneri) din Przemysl. „Parșeleățeine Tovarestvo Zemleà“ (asociație de parcele) cumpără moșii boierești și le parcelează între țărani. „Naròdna Torhòulea“ e o instituție negustorească, cu o centrală în Lemberg și o mulțime de filiale în țară, care se ocupă cu vânzarea de marfă de consum. Această asociație însă nu e organizată după sistemul cunoscutelor asociații de consum, cari în Bucovina, de pildă, au avut un sfârșit atât de trist. O instituție de cea mai mare valoare pentru progresul agriculturii țărănești e „Silskei Hospòdar“, cu o centrală și vreo 100 filiale, care vinde țăranilor mașini agricole și semințe, iar asociația „Tovarestvo dleazbut chudòbe“ se ocupă îndeosebi cu vânzarea și exportul vitelor. Industria de casă națională, îndeosebi industria populară a Hușanilor, se vinde cu ajutorul asociației „Soiuznei Bazar“, care și ea are o mulțime de sucursale. Rutenii din Galiția au până și o asociație pentru înființarea de hoteluri naționale „Naròdna hostènneșea“. În genere trebuie constatat că organizația lor economică e foarte puternică, cu toate aceste însă populația ruteană, îndeosebi țăranul, e încă departe de a fi independent economic. Dependența economică a țăranului e una din piedecile mari cari îngreunează lupta contra asupritorilor.

Mentalitatea Rutenilor galițieni e pătrunsă de un principiu foarte sănătos: Tot înaintea!

Totul ce au, a fost câștigat prin luptă. În lupta politică și culturală ei fanatizează îndeosebi pe țăran. E adevărat că în ciocnirile ce se întâmplă din când în când între ei și asupritorii lor rămân și morți, dar aceasta nu-i sperie, ci, dimpotrivă, morții fiind slăviți

O. Spaethe: Bustul lui Mihai Viteazul (se va așeza la liceul militar dela Mănăstirea Dealului).

ca martiri, spiritul de jertfă crește. Altă calitate a luptei lor e lipsa de taine față de mulțime. Activitatea deputaților e în continuu controlată de popor. Adunări, sfătuirii sau pactări tainice, despre cari poporul să n'aibă știre, nu sunt cunoscute. Mai adaug la sfârșit un exemplu caracteristic. Când s'a înființat gimnaziul particular din Rohatyn, țăranii au ridicat ei singuri fără vreo plată întreaga clădire, iar țăranul analfabet Televiác din ținutul Zolociov a dăruit pentru acest institut 200.000 cor.

E interesantă acum atitudinea Românilor față de acești vecini ai lor. E adevărat că noi nu-i cunoaștem nici pe ceilalți vecini ai noștri, pe Bulgari, pe Sârbi și pe Unguri sau, ce-i și mai trist, noi nu cunoaștem bine nici pe frații noștri din părțile mai depărtate, ca de pildă pe cei din Sârbia, dar pe Ruteni cari sunt vecinul nostru etnografic din părțile maramureșene și până la Marea Neagră nu-i

cunoaștem de fel. Nici Românii bucovineni, cari îi uresc pe Ruteni din cauza luptelor politice și culturale ce au cu ei, nu-și iau osteneala să-și studieze dușmanul. Dacă însă i-am cunoaște și am înțelege aspirațiile lor am vedea că avem în ei un tovarăș de luptă valoros, ale cărui învingeri, abstrăgând se înțelege de Bucovina, ar aduce foloase și pentru noi.

N. Tcaciuc.

Veneția.

(Din grecește după Ah. Parashos.)

Cunoașteți țara cu-aburi de coral,
Cu ape verzi, cu crângi de portocal?
Și... ați văzut-o 'n sărbători săltând,
În cântece de dragoste râzând?
Cunoașteți țara unde la festin
Se 'mbată toți cu sânge și cu vin?

Ați ascultat în noapte trubaduri
Cântând sub geam din fermecate guri?
Nu v'ați oprit arareori din mers
Să ascultați al vânturilor vers.
Cum se 'mpletește 'n svonul merilor
Cu cântecul gondolierilor?

Cunoașteți pe-a lui Adria fecioară?
O mare-i sânul ei, o primăvară...
Palatele-i străvechi le mai doriți?
Podoabele-i de marmoră le știți?
Muzeul ce de veacuri îl cunună,
Frumosul, arta, gloria străbună?

Ați observat în clipele târzii
Seniori pe la ferestre aurii?
Pe capul vostru n'ați simțit să cadă
Cununi de flori, de sus svârlite 'n stradă?
N'ați ascultat adesea sub terase
Un freamăt lin de rochii de mătase?...

Cunoașteți țara unde dulci zâmbiri
Împodobesc obraji de trandafiri?
Ați observat în artă cum plutește,
Cum râde totul și cum înflorește?
Cunoașteți puntea crudelor suspine
Și puțurile 'nchise 'ntre coline?

Concerturi de pian ați auzit
Și rugi, litanii, psalmi ce n'au sfârșit?
Ați auzit călugării arare
Să cânte în chilia lor tropare?
Și... ați văzut voi ura să zâmbească
Iar dragostea de plâns să veștejească?

Cunoașteți voi într'aripatul leu,
Emblema ei nemuritoru-i zeu?
În piață... n'ați văzut însângerați
Greci palizi, triști și Turci îngenunchiați?
Cunoașteți țara plină de vieață
În care dragostea și ura se resfață?

Ați auzit voi sgomote de lanțuri
Târâte noaptea 'n umedele șanțuri?
Și ați văzut fecioare cu-ochi caprii
Cu-amanți bătrâni să râdă în orgii?
Ați ascultat vestale fermecate
Să cânte 'n temple vechi pe înserate?

Veneția!... Ea-i țara fericită,
De flori și cântece sărbătorită...
Copii, cântați-o..., faceți-i cununa
În lupte și 'n festinuri totdeauna.
Pier neamurile..., moare slava toată...
Veneție, și tu te-i stinge-odată!

Copii, slăviți sărbătorita țară.
Azi Grecul care robu-i se măsoară
Eră fecior de zeu ieri pe pământ.
Aduceți vin, nu vreau ca să mai cânt...
Pier neamurile, moare slava toată.
Veneție..., și tu te-i atinge-odată!

Salonic.

P. Papazissu.

Nelegiuire.

A. P. Cehov.

„Cine-i acolo?”

Nici un răspuns. Paznicul cimitirului nu zărește nimic, dar aude lămurit, prin suflarea vântului și freamățul frunzelor, că cineva trece pe dinaintea lui pe alee. Noaptea adâncă a învăluit pământul. Cerul și chiar însuș el cu gândurile lui, alcătuește un tot nesfârșit, învăluit în întunecime de nepătruns.

Nu vede nimic și nu poate să meargă decât pipăind.

„Cine-i acolo?”... întrebă din nou paznicul, și pare că aude un sgomot de glasuri și râsete prelungi:

„Cine-i acolo?”

— Eu“, răspunde o voce de bătrân.

„Dar cine ești tu?”

— Eu? un trecător.

— La dracu, ce fel de trecător? — strigă paznicul mânios ca să-și ascundă frica. — Dracu te-a trimis să umbli pe aici? Cine să mai primblă noaptea prin cimitir?

— Ce, aici e cimitirul?

— D'apoi cum! fără îndoială că e cimitirul; tu nu-l vezi?

— Ah! ah! Doamne sfinte, Sfântă Marie Stăpâna noastră... — și se aude prin noapte suspinul unui om în vârstă. — Omule, nu văd nimic, nimic...

— Doamne sfinte, ce întunerec, ce întunerec!... Beznă adâncă și nu văd nimic... Ah Doamne, Doamne!...

— Dar cine ești tu?

— Sunt un călător, omul lui Dumnezeu, un biet călător.

— Ceice umblă noaptea pe aici, nu sunt călători, sunt bețivani — vorbește paznicul liniștindu-se o leacă prin suspinele necunoscutului. — Mai ești cu cineva?... Toată ziua a beut ca o vită și seara îl îndeamnă dracul să se plimbe pe aici. Ascultă-mă, îmi pare că nu-i lucru curat... îmi pare că tu nu ești singur, da, mi se pare că sunteți doi sau trei...

— Sunt singur, omul lui Dumnezeu, singur singurel... Ah! Maica Domnului Doamne!...

Deodată paznicul se izbește de necunoscut și se oprește.

„Cum ai ajuns până aici?” îl întrebă el.

„M'am rătăcit. Mă duceam spre moara lui Mitrievici și-am prăpădit drumul...”

— Șapoi pe aici e drumul la moara lui Mitrievici? Prost mai ești, trebuiă să întrebi mai bine înainte de a plecă la drum. Ca să te duci la moara lui Mitrievici trebuiă s'o fi luat mai pe la stânga și să cauți drumul de cară, pe marginea cealaltă a orașului. Vezi, te-ai îmbătat și acum ai mers trei verste mai mult... Rău ți-a mai turburat mintea rachiul!...

— Am greșit. Patima asta a beției a pus rău stăpânire pe mine. Greșala am făcut-o acum și n'o mai pot ascunde... Dar te rog fii bun și-mi arată drumul pe unde să apuc!...

— Ia-o drept înainte, tot înainte, până ce ai să ajungi la o răspântie; pe urmă apuci la stânga pe un drumușor mlăștinis, care trece tot prin cimitir, până la o porțiță... O deschizi, treci înainte și pe urmă umblă cu Dumnezeu... Să iei seama însă să nu dai în vreun șanț!... Nu mai mergi mult dealungul câmpului și ajungi la drumul mare...

— Dumnezeu să-ți dea sănătate, om bun, și Maica Domnului să te aibă în sfânta ei pază!... Dar n'ai putea să mergi și d-ta cu mine, să mă însoțești până la porțiță...

— N'am vreme... te poți duce și singur.

— Fii bun, te rog, am să te pomenesc cât voi trăi... Nu văd nimic, absolut nimic. Așa-i de întunerec de nu-mi văd mâna înaintea ochilor. Ce întunerec!... Haide cu mine, prietene!

— De ce crezi tu oare că m'a pus pe mine paznic aici la cimitir?... Dacă aș arăta drumul la toți ca al de tine, de geaba mi-ar mai plăti leafă.

— Pentru numele lui Dumnezeu, fii bun și haide cu mine. Nu văd nimic și mi-i frică să trec noaptea prin cimitir. Tare mi-i frică, m'apucă fiorii...

— Prea ceri multe dela mine... dar haide, vino.“

Paznicul și cu necunoscutul porniră tăcuți unul lângă altul. Un vânt rece îi izbiă în față

și de pe copacii, a căror umbre abia se puteau zări, se scuturau picături mari de ploaie peste dâșii. Drumul eră greu și glodos.

„... Nu pot înțelege eu un lucru — zise paznicul după un răstimp de tăcere. — Cum ai intrat tu în cimitir? Poarta cea mare e închisă. Poarta cea mică știu eu bine că e închisă pe dinlăuntru. Ai sărit pe deasupra? Dacă ai sărit pe deasupra, îmi pare lucru tare ciudat, căci te văd că ești bătrân...”

— Nu știu, omule, zău nu știu. Nu știu nici eu cum am ajuns aici. Dracu și-ă bătut rău joc de mine. Mă pedepsește Dumnezeu...

— Dar tu ce ești? Ești paznic aici?

— Sunt paznic.

— Și ești numai tu singur?”

Vântul suflă acum așa de puternic, încât trebuia să se oprească pe loc o clipă.

Paznicul așteptă până se mai potoli o leacă vântul și răspunse:

„Suntem trei cu toții. Unul e bolnav de friguri, celălalt doarme.

— Bine... Dar ce vânt suflă! Cred că-l aud și morții din morminte. Urlă ca un lup într'o pustie. Ah!...

— De unde vii tu?

— Tare de departe. Sunt tocmai din Wologda. Umblu pe la locurile sfinte și mă rog pentru sufletele vitejilor.“

Paznicul se opri o clipă ca să-și aprindă o țigară. Se opri mai în urma necunoscutului și aprinse câteva chibrituri. Scăpărând o clipă, flacăra celui dintâi chibrit luminează un colț de alee, la dreapta, și se zări un monument, alb, un înger rugându-se și o cruce neagră. Flacăra celui de al doilea mai luminează încă odată monumentul alb, crucea neagră și grilajul care împrejmuie mormântul unui copilaș.

„Sărmanii morți — urmă necunoscutul suspinând lung și greu. — Cei bogați ca și cei săraci, cei buni ca și cei răi, cei deștepți ca și cei proști, se odihnesc aici cu toții până la învierea cea de a doua... Dumnezeu să-i primească în sfânta lui împărăție veșnică și să-i odihnească în pace!...

— Și noi mergem acum unul lângă altul, dar nu-i departe vremea când ne vom odihni și noi aici“, zise paznicul.

„Așa-i; ai dreptate. Nu e nici un om care să se poată mândri că nu moare niciodată.

Ah! Doamne, Doamne! facem numai fapte rele, gândurile ne sunt păcătoase. Vezi, eu m'am înfundat în păcate, ca un vierme în pământ.

— Sunt atâtea feluri de oameni fără căpătâi! Unii rătăcesc noaptea prin cimitir ca să nu facă pe placul diavolului, care se supun lui Dumnezeu și se gândesc la mântuirea lor, aceia sunt oameni buni; fără îndoială; dar sunt și de aceia cărora dacă le-ar veni gust îți dă una cu lopata în cap și te lasă mort în mijlocul câmpului.

— De ce vorbești așa?

— Pentrucă... dar ia seama bine; mi se pare că am ajuns la porțiță... parcă-i asta, deschide-o.“

Paznicul, pipăind, deschide porțița și ia pe necunoscut de mână zicându-i:

„Acum, vezi, suntem la marginea cimitirului... Mergi deadreptul pe câmp până dai pe drumul mare... Când ajungi apucă la dreapta și te duci la moară...“

— Ah! Nu... — suspină călătorul. — N'am nevoie să mă duc la moara lui Mitrievici. Ce să caut eu acolo? Mai bine vreau să rămân cu d-ta aici, prietene.

— Vrei să rămâi aici?

— Fără îndoială, tovărășia ta îmi face multă plăcere.

— În starea ta și-ți mai vine să faci glume!...

— Nici vorbă — răspunse necunoscutul râzând răgușit. — Ha! Ha! Și o să-ți aduci aminte multă vreme de mine.

— Și pentru ce?

— Ha! Ha! Ha! te-am înșelat... Eu nu sunt călător!

— Dar ce ești?

— Un mort uitat de toți. Acum am eșit din sicriu... Îți mai aduci aminte de lăcătușul G... care s'a spânzurat într'o Marți... Ei bine, eu sunt acela!...

— Spui minciuni.“

Paznicul nu prea credeà ce spuneà acest om, dar simția cum îi trece prin tot corpul un fior rece și încercà să se depărteze.

— Stăi, așteaptă... unde vrei să te duci?

— zise călătorul luându-l de braț. — Ce fel de om ești! Vrei să mă lași singur aici?

— Lasă-mă“, răcnî paznicul silindu-se să-și tragă mâna.

„Nu mai mișcă... Când îți zic să nu mai miști, nu mai mișcă. Dacă mai ții la viață, taci cât am să-ți spun eu... nu vreau să vărs astăzi sânge de om căci de mult te-aș fi ucis. Nu mai mișcă!“...

Picioarele paznicului se muieră. Închise ochii și tremurând se răzîmă de gard. Voiă să strige, dar știă că nu-l aude nimeni. Lângă dânsul stătea călătorul amenințător, cu pumnul ridicat, gata să-l lovească.

Se strecură o vreme în care amândoi tăcură.

„Unul e bolnav de friguri, celălalt doarme; oh! ce păzitori vrednici! Ce bine răsplătesc banii cu care-s plătiți... Zău frate, vezi hoții sunt mai vrednici, decât paznicii... Rămâi pe loc, nu te mișcă!“

Mai trecu ca un sfert de ceas în tăcere, apoi răsună un șuerat prelung.

„Haide, acum poți să te duci — zise necunoscutul dându-i drumul. — Pleacă și mulțumește lui Dumnezeu că ai scăpat cu viața“...

Necunoscutul mai șueră încă odată și se depărtă. Se auzi curând sgomotul surd pe care-l făcu sărind șanțul.

Rămas singur, paznicul, presupunând că s'a petrecut ceva groaznic, tremurând de frică, închise repede porțița și începă să alerge în

fugă către căsuța lui de lângă biserică. La o cotitură a drumului, pe lângă alea cea mare, auzi sgomot de pași repezi și pe cineva care întrebă în șoaptă:

„E cineva Timothei?... Unde-i Mișca?“

Paznicul alergă mereu înainte dealungul alei celei mari și deodată băgă de seamă că un punct luminos se mărește cu cât se apropie mai mult de biserică. Apropiindu-se mai mult, presimțirea i se hotărește mai bine odată cu încredințarea că s'a întâmplat ceva groaznic.

„Dumnezeule, Doamne, arde biserica!.. Stăpâne Doamne, scapă-mă, păzește-mă...“ și ajunge șovăind, pe jumătate mort de frică, lângă biserică. Ferestrele pe unde intraseră hoții erau sparte și pe acolo se uită el în lăuntru. Lumânările cele mari de ceară, pe care tâlharii uitaseră să le stingă, mișcau flăcările lor roșiatece în vânt, aruncând o lumină palidă și tristă pe odoarele sfinte, pe dezordinea jalnică din sfântul lăcaș.

Vântul urlând răspândește prin cimitir sunete repezi neregulate, prelungi, ce par că vin dela clopotele de aramă, de sus din clopotniță.

Dim. C. Zavalide.

Dări de seamă.

Trei prozatori noi.

D. D. Pătrășcanu, *Schițe și Amintiri*. Edit. „Vieța Românească“, Iași, 1909. I vol 8° 292 pag. Prețul: 2 lei.

— Idem, *Timotheu Mucenicul*. Edit. „Vieța Românească“, Iași, 1913. I vol. 8° 242 pag. Prețul: 2 lei.

M. I. Chirițescu, *Grănicerul*. Edit. „Minerva“, București, 1912. I vol. 8° 256 pag. Prețul: 2 lei.

G. Galaction, *Biserica din Răzoare*, nuvele și schițe. Edit. „Vieța Românească“, Iași, 1914. I vol 8° 202 pag. Prețul: 2 lei.

Trei prozatori noi despre cari publicul nostru n'a prea auzit multe. Trei talente remarcabile, cari trebuie să fie cunoscute și recunoscute și dincoace de Carpați. Fac parte din povestitorii noului deceniu literar, care se anunță mult mai sărac ca cel trecut și în care se pare că a scăzut și puterea de strălucire a stelelor literare de acum zece ani. Astăzi literatura românească e într'o epocă de secetă și de decadență, care urmează

de regulă după o producție bogată și sgomotoasă, cum a fost cea din primii zece ani ai veacului nostru. Poate mai nimerit am putea-o numi o epocă de reculegere, în care talentele tinere caută să străbată drumuri nouă spre a desăvârși opera povestitorilor de eri.

Cei trei prozatori, de cari ne ocupăm, au noroc de această secetă literară, în care apar ca niște oaze, unul cu o vegetație artistică mai bogată și mai durabilă, iar ceilalți doi cu câte una mai săracă și mai vremelnică. Fiecare are, însă, o notă nouă sufletească cu care se sporește avutul literaturii românești.

D-I D. D. Pătrășcanu face parte din familia Caragiale. E un scriitor, pe care îl preocupă situațiile comice; uneori cultivă cu îngrijire și umorul.

Caragiale a fost un critic social, înzestrat cu o adâncă pătrundere a sufletului omenesc și cu o putere de a fixa notele caracteristice, tragi-comice ale tipurilor din mica-burghezie a Țării românești. La temelia satirei lui e o concepție de viață și un

sentiment moral superior. Schițele din Momente provoacă râsul, dar terminându-le îți lasă o umbră de tristețe în suflet.

După dânsul a venit d-l I. A. Basarabescu cu subiecte mici, dar înrudite cu ale maestrului, pe cari le-a tratat cu măiestria unui miniaturist. Oamenii d-lui Basarabescu sunt și ei mici burghezi sau mahalagii, cari sunt caraghioși mai ales prin comicul de situație, care ne reflectează, în linii vagi, și mediul social căruia aparțin. Calitățile principale de scriitor ale d-lui Basarabescu sunt: Observația în amănunte, stilul sobru și concis, apoi cumpătul în tratarea subiectelor.

Ca un continuator apare d-l Pătrășcanu. Deosebirea fundamentală dintre d-sa și ceilalți doi antecesorii e că d-sa întrebuințează prea des caricatura. Dacă s'ar mulțumi cu liniile artistice și caracteristice, cari fac din caricatură o operă de artă, am fi gata să-l felicităm pentru bucățile în acest gen din amândouă volumele. D-sa nu se ferește, însă, nici de grotesc („Plimbare“, „Decorația lui Vartolomeiu“, „Învingătorul lui Napoleon“, „Simfonia wagneriană“ etc.). D-l Pătrășcanu ține cu orice preț să rădă publicul și de aceea exagerează. Dar, trecând peste aceste scăderi și peste altele mai mărunte, d-l Pătrășcanu, mai ales în volumul al doilea Timotheu Mucenicul, dovedește însuși de scriitor, care uneori izbutește să facă cu succes și critică socială incisivă („Rețeta pentru un discurs parlamentar“, „Tribulațiile unui aviator“, „În fața autorităților“ și o parte din „Ce cere publicul unui deputat“). În „Condica doamnei Pompiliu“ mai adaugă și un reușit comic de caracter, iar în „Arhanghelul Mihail“ dă o schiță de portret reușită.

Ceeace aduce nou d-l Pătrășcanu în literatură e deci caricatura, uneori bine executată, alteori exagerată. Și mai are o însușire, care merită relevată: e stilul curgător, ușor colorat și o limbă cu puține provincialisme.

*

D-l Chirișescu e un descriptiv cu o viziune puternică. E un artist al naturii, pe care o iubește așa de mult, încât se simte robul ei. Această iubire și robie îl face, ca de câte ori descrie natura moartă să-i împrumute sufletul lui, să o personifice, și de câte ori ajunge omul în luptă cu ea să fie învins. La d-l Chirișescu chiar și oamenii cu naturi primitive sunt mai tari ca ceilalți, ceeace pare chiar o brutalitate.

Cu toată această identificare a sufletului său de artist cu natura, d-l Chirișescu nu e un primitiv, dimpotrivă e unul dintre cei mai mari zugrăvitori ai naturii, e unul dintre scriitorii, cari prin descrierea ei se ridică la înălțimi nouă.

Volumul d-lui Chirișescu s'ar putea împărți în două, într'o parte, care descrie natura de dragul naturii și în altă parte în care pune în acțiune și ființele omești.

Descrierile de natură sunt peisagii în cari trăește sufletul artistului. „Stejarul“, „Vijelia“, „Edera“ sunt

puternice și vii nu numai prin personificarea naturii ci și prin descrierea creatoare a ei. Un scurt pasagiu din „Stejarul“, ca ilustrare:

„Fiecare rotire a pământului în jurul osiei îl făcea mai frumos, mai chipeș.

„Când adierea vântului lovia ghindă de ghindă și-i desmierdă frunzele crestate ca din foarfece, chipul moșneagului scânteia de bucurie și graiul lui domol părea o poveste, o snoavă de hâtru, de-ți eră mai mare dragul să-l ascuți.

„Dar când furtuna se deslănțuia cu furie și sufletul ei, chinuit de muștrarea păcatelor, gemea și răgea de clocoțea valea și se cutremurau steurile de cremene; când nouri cătrăniți, aduși în volbură, cu poalele încărcate de ploaie rece, își desfăceau băerile și dădeau drumul potopului; când întreaga pădure se înfiora ca înaintea zilei de apoi; când tot norodul fagilor își frângeau trunchiurile de groază; când însăși nepăsătorul mușchiu păleu și înveninatele ciuperci îngălbineau de frică, atunci luă o ținută mândră, semeață, cutezătoare, și vâjâind, cu brațele-i noduroase sfârtică puhoiul furtunei, cu fruntea spintecă pânțelele nouriilor, și pe trunchiul neclintit primea gârla sgomotoasă a ploaiei, asemenea unui uriaș ce se scaldă sub o cascadă...“

E o descriere concentrată, colorată, puternică, cum sunt și celelalte. În „Edera“ ajunge înălțimi simbolice, de un sentimentalism indoișetor. Edera tânără îmbrățișează trupul unui tufan bătrân, înfășurându-l cu dragoste caldă și statornică, până când cucerit „se lăsă îndrăgostit de-a binele și își întinse singur crengile spre îmbrățișare, răsgâindu-se, ca un terheciu¹⁾ la desmierdările unei copile“. Și dragostea ei credincioasă ținu și după ce tufanul, lovit de trăsnetul unei furtuni, se uscă.

„Dar se ținu în picioare.

Și stă drept, amenințând norii. Și stă șapăn ca o stană de cremene. Și, mort, cum eră, părea încă viu, înviat prin dragostea ei, prin frunzele ei, prin vieța ei.

Părea ca o stafie înveșmântată în giulgiu de smaralde.“

În bucata, care dă titlul volumului, „Grănicerul“ se descrie lupta unei biete straje cu puhoiul apei. Acest element al naturii, împotriva căruia se luptă bravul soldat, învinge ca mai tare, decât biata ființă omenească. Dunărea înghite straja și „își freamătă într'una vijeliosu-i cântec de fecioară smintită“, fără să-i pese de eroul datoriei, care e fiul unui neam de viteji, învățați cu primejdiile. Și nu-i pasă nici autorului, că biruința omului ar fi mai edificatoare. Pentru dânsul ce-i omul în jocul de forțe al naturii? Tot așa în „Fuga“, în care un alt soldat e sfâșiat, iarna, în câmp pustiu, de lupi. Când omul nu cade învins de însăș natura, intervine o întâmplare („Somnul“). Iar când ajung în conflict oameni, învinge întotdeauna cel mai primitiv și mai brutal („Maimușarul“, „Nada“, „Prioca“, „Hârbarii“ și „Răsbunarea lui Caraman“).

Această apoteoză a naturii și a firii primitive i s'ar putea reproșa autorului, dacă conflictele n'ar fi între aceleaș categorii de forțe și dacă acțiunile omului

¹⁾ Armăsar bătrân.

nu s'ar desfășura în plină sălbătăcie a naturii și a firii omenești. Subiectele d-lui Chirițescu nu se depărtează de primitivitate, iar în lumea ei învingătorii sunt întotdeauna cei mai tari, cei mai bine înzestrați.

Deși d-l Chirițescu tratează asemenea subiecte nu e un primitiv, fiindcă e mai tare decât subiectele. Le stăpânește, le învinge, le îmbracă în forme artistice superioare și le împrumută suflet. În bucățile d-sale trăește o lume nouă, înveșmântată în haine artistice nouă. E o lume zugrăvită de un om înzestrat cu o intuiție de amănunte, cu o fantazie evocatoare și cu un dar de a-și împleti povestirea cu întorsături și repetiții ce se înrudesc cu subiectul, completându-l și desăvârșindu-l. După cum colorile dintr'un tablou artistic sunt în deplină armonie cu subiectul ce-l reprezintă, așa e stilul d-lui Chirițescu din fiecare povestire sau schiță. D-sa ne descrie mai ales lumea de pe marginea apelor, o lume nouă, cu obiceiurile, năcazurile și patimile ei. În „Grânarii“ e zugrăvită o icoană a vechilor negustori de grâne, lupta dintre negustorii români și greci, negustori primitivi și simpli; în „Somnul“, vânatoarea de pește, în „Răsbunarea lui Caraman“, patimile pescarilor și în „Hârbarii“ negustorii de pe Prut. Volumul d-lui Chirițescu are deci și o valoare istorică-culturală, pe lângă cea artistică.

În descrierea acestei lumi întrebuițează o mulțime de cuvinte nouă. Aproape pe fiecare pagină întâlnești 5—10 cuvinte necunoscute. Autorul a și adăugat la sfârșitul volumului un vocabular, care le explică. Deși apreciem valoarea lexicografică a limbii întrebuițate de d-l Chirițescu, credem că provincialismele constituie un mare defect al volumului, defect, care nu va scădea, fiindcă nici moldovenismele lui Creangă n'au putut cuceri limba literară, deși a fost Creangă și deși d-l Sadoveanu le reînnoiește și le sporește mereu.

*

Al treilea scriitor apare în mijlocul Bucureștiului, ca un glas de clopot, ca un miros de tămâie, ca un suflet cucernic într'o lume literară cu moravuri elastice. E un prozator de mare talent și cu o concepție de viață sănătoasă; un artist, care dă și un adânc înțeles moral — fără să fie tendențios — nuvelor și schițelor ce le scrie. Astăzi, când o parte a scriitorilor sub învâlișul strălucitor al artei propagă amoralitatea, un volum ca cel al d-lui Galaction apare ca un colț de cer albastru într'o zi noroasă.

D-l Galaction a studiat teologia. Învățăturile lui Crist și morala creștină au fost sămănate în pământ bun și roditor. Sufletul artistului n'a fost întunecat și stălcit de dogmele și canoanele sfintei teologii, cum adeseori se întâmplă, ci a fost luminat, a fost îndreptat

pe cărările adevărului frumos, cari astăzi ia forma unor bucăți literare fără pereche în literatura noastră. În toate schițele și nuvelele d-lui Galaction e atmosfera creștină a pământului românesc, e o întinerire a credinței străbune în formă literară de o valoare artistică durabilă și mai e un suflet nou ce are o credință.

Ar trebui să fac o digresiune prea mare, ca să arăt deosebirea între concepția de viață a d-lui Galaction și a celorlalți scriitori și ca să-i dovedesc superioritatea morală și artistică. Ar trebui să spun adevăruri cari nu-mi fac plăcere, fiindcă constatarea lor mă doare. De altfel am convingerea că vremea le va ajuta să triumfe și fără să mă învrăjesc eu cu cunoștii și prietinii. Ceice vor ceti volumul d-lui Galaction îmi vor da dreptate.

Vreau să stăruie deci numai asupra altor note nouă cu care îmbogățește d-l Galaction literatura noastră.

În jumătate dintre schițele și nuvelele d-lui Galaction miraculosul joacă un rol hotărîtor. În „Moara lui Călifar“, Stoicea e adormit de apa fermecată din iazul morariului vrăjitor; în „Copca Rădvanului“ căderea lăutarului Mura cu domnița Oleana în Olt; în „Drumul spre păcat“ răsturnarea dela Coasta maicelor; în „Gloria Constantinii“ văpăile comorii; în „Dela noi, la Cladova“ ajungerea la țarm a preotului cu Sf. taine în sân. Dar și în celelalte găsim părți misterioase. În toată literatura noastră populară se știe ce rol are miraculosul. D-l Galaction incopie deci literatura artistică cu cea populară și cu credința creștină. Dar în zilele noastre misticismul primitiv e la ordinea zilei, așa că opera d-lui Galaction și din acest punct de vedere e interesantă. Ea are meritul de a fi izvorită din pământul românesc și din trecutul neamului nostru.

Să nu-și închipuiească, însă, cineva că d-l Galaction se lasă robit de acest misticism. El e aplicat cu multă artă și numai incidental. Descrierile de natură și analizele sufletului omenesc sunt tot așa de puternice.

Cartea d-sale o recomandăm cu multă căldură cetitorilor noștri. Îi asigurăm că vor avea clipe de eleviație sufletească, cetindu-o.

*

Toți trei scriitorii despre cari am vorbit sunt înrudiți prin sufletul românesc, care trăește în opera lor. Toți trei rămân acasă, descriu pământul, zugrăvesc viața Țării în care s'au născut. Pe toți trei îi leagă o iubire față de această Țară și față de poporul în mijlocul căruia trăesc. Toți trei se sbuciumă între noi și pentru noi.

O. C. T.

Cronici.

Actualități.

Ura de rasă.

O parte însemnată a presei ungurești, — sau, mai bine zis, a presei scrise în ungurește (căci numai haina, limba, acestei presei e ungurească) — și-a reluat vechea meserie de-a însoți fiecare manifestație de viață românească cu fel și fel de epitete injurioase. Și de data aceasta, autorii injuriilor nu sunt numai scribi anonimi, ci și bărbați politici și parlamentari cu nume.

Reapar epitele odinioară la modă. „Popor incult“, „conducători cari își vâncează interesele proprii“, „mulțime orbită de agitarii trădători de patrie“ sunt cele mai literare. Și printre aceste epitete la adresa noastră a celor de dincoace de Carpați, se mai presară și injurii la adresa Regatului român: țară balcanică, populație aproape de dobitocie și altele (ca să înregistram și aici numai epitele... literare).

Fără îndoială, aceste și alte epitete la fel exprimă sentimentele unei mari părți a populației ungurești, în rândul întâi însă exprimă sentimentele celor ce nu judecă, ci ascultă numai de instinctul lor istoric prevestitor al unei primejdii, căreia graiul obștesc i-a dat numirea de „primejdia valahă“.

Caracteristica presei ungurești de azi este venalitatea, o însușire care ea singură ar fi de ajuns ca să ne indice originea ovreiască. Nu adresăm injurii, ci facem o simplă constatare: Ovreii sunt cei mai buni negustori în lume (poate unicii negustori adevărați), pentru că ei nu cunosc sentimentul demnității personale, nici fiorii entuziasmului pentru o idee... Ei sunt negustori și numai negustori, cari vând nu numai marfă materială, ci și marfă ideală, și marfă de băcănie și convingeri și principii. Dacă în Ungaria acești Ovrei sunt Unguri, în România — Români, în Franța — Francezi (și pretutindenii dintre cei mai guralivi), nu sunt determinați de un sentiment nobil de patriotism, ci numai de un sentiment practic de negustorie: trebuie să împărtășești vederile mușteriiilor tăi și să le schimbi în măsura în care se părăndează aceia.

Azi, când această presă ungurească își reia meseria injuriilor de odinioară, — ni se indică în mod vădit că instinctul de conservare al poporului unguresc presimte din nou marea „primejdie valahă“, care ațipise în deceniile din urmă, dar a fost trezită prin evenimentele din Balcani. Izvorul din care curg aceste epitete sunt ura și teama... Nu ura individuală, ci ura de rasă, care orbește și te pierde, fiindcă este mărturisirea neputinții.

Ura este întotdeauna dovada inferiorității. De aceea uneori poți urî pe un om, de altminteri ție simpatic, în anumite clipe când ți s'a dovedit superior: fie în discuție, fie în acțiuni... Ura de rasă izvoarește din același sentiment de inferioritate. Două popoară nu se urăsc (numai indivizii se urăsc. Dar și aici, ura

imbracă formele răzbunării pentru fapte hotărâte), ci unul dintre ele urește pe celalalt: cel mai slab îl urește pe cel mai tare! Îl urește tocmai fiindcă acela este mai tare și nu se lasă biruit.

N'avem decât să analizăm manifestațiile vieții sufletești ale poporului românesc și ale poporului unguresc în raport unul cu altul. Câtă vreme la Unguri găsim la adresa Românilor injurii bătărane („bűdös oláh“, „bocsoros oláh“, „vad oláh“ și chiar și numai numele de „oláh“), la Români nu găsim la adresa Ungurilor decât epitete aproape nevinovate (dintre cari „prost“, „ingâmfat“ și „turbat“ sunt poate cele mai violente).

Noi nu-i urâm pe Unguri, pentru că avem sentimentul superiorității noastre ca rasă, câtă vreme Ungurii ne urăsc tocmai fiindcă ei au sentimentul inferiorității ca rasă, — sentimente firești justificate de istoria celor peste o mie de ani de când aceste două popoară locuiesc alături. Ei nu ne-au putut învinge (de-naționalizându-ne), noi ne-am afirmat în ciuda violențelor atacuri împotriva cărora aveam să ne apărăm.

Poporul românesc nu cunoaște ura de rasă față de Unguri, pentru că în sufletul lui nu doarme nici o „primejdie maghiară“, câtă vreme în sufletul poporului unguresc s'a sălășluit „primejdia valahă“.

Noi nu injurăm fiindcă nu urâm, și nu urâm fiindcă nu ne temem, și nu ne temem fiindcă suntem mai tari, suntem superiori — ca rasă...

Iar viitorul este al celui mai tare.

Ion Grecu.

Teatru.

Plecarea d-lui Davilla. Piese: „Onoarea“, „Bunicul“ și „Romeo și Iulietta“.

Odată cu schimbarea guvernului, în fruntea Teatrului Național va veni un nou director, un director liberal. Până când scriem aceste rânduri nu se știe precis cine va fi conducătorul primei noastre scene. Se vorbește de P. Eliade, de Brătescu-Voinești și de G. Diamandi, autorul câtorva lucrări dramatice, dintre cari „Chemarea codrului“ în timpul din urmă a avut un frumos succes.

D-l A. Davilla, directorul de până acum, va trebui să plece. În noua sa direcție d-l Davilla a încercat multe lucruri, dar puține i-au reușit. În primul rând a voit să stabilească un repertoriu. A jucat în scopul acesta câteva piese, cari fie din cauza distribuției greșite, cum a fost „Bolnavul închipuit“, fie din cauza că piesa în sine eră slabă, cum a fost cu Gheorghe Dandin, încercarea n'a reușit. Intenția însă nu pierde nimic din valoarea ei și oricare director ar veni trebuie să continue această încercare și să formeze un repertoriu stabil al Teatrului Național; se impune.

A mai voit d-l Davilla să facă o nouă lege a Teatrelor, dar fiindcă această lege loviă în interesele societății dramatice, artiștii au respins-o și legea n'a putut să-și primească sancționarea Camerei deputaților.

D-l Davilla pleacă de data asta dela teatru mai mult învins decât învingător, lăsând în urma lui poate și regrete, dar — ce e sigur — o mare încurcătură financiară; va trebui o mare trudă și multă iscusință în alegerea pieselor viitoare, cari să atragă publicul, ca teatrul să-și poată veni în fire. Desigur că d-l Davilla nu bănuia să plece așa de curând, căci altfel nu s'ar fi lansat în cheltueli de montări așa de mari.

Dintre piesele jucate în timpul din urmă trebuie să ne oprim un moment la „Onoarea“ lui Sudermann. O structură veche, melodramatică, care place publicului mare, dovadă că piesa ține afișul, dar pe cei mai în curent cu evoluția și rafinăria artei scenice îi lasă indiferenți. Artiștii noștri contribuie și ei la nereușita acestui spectacol; prea scot în evidență părțile comice prin cari autorul n'a voit decât să caracterizeze personagiile ca să iasă și mai puternic în evidență fondul amar și dramatic al piesei.

„Bunicul“, mult trimbițata comedie a d-lui A. de Hertz n'a avut succesul așteptat. Poate fiindcă a fost prea trimbițată dinainte. Unii zic că piesa în sine e slăbuță. Oricum ar fi, d-l A. de Hertz e un autor de talent și o cădere, două, trei chiar, în cariera unui scriitor de talent nu însemnează nimic; va fi mai atent pe viitor în căutarea subiectelor și când se va apuca de lucru nu va mai ciopli o bucată de sticlă, oricât ar ciopli-o și lustrui-o de frumos, ci va căuta un diamant.

Romeo și Iulietta, nemuritoarea tragedie lirică a lui Shakespeare s'a jucat cu o montare și cu o distribuție nouă. Spectaculoasele piese ale marelui englez vor aduce întotdeauna lume și vor face întotdeauna succesul unei scene. Piesa se joacă cu săli pline și din ce în ce mai pline. Cu toate că interpretarea lasă de dorit în mare parte, — o Iulietta ideală e greu de găsit, o artistă care să fie ingenuă la început cele două-trei tablouri și pe urmă tot restul piesei femeie în toată puterea, care să-ți dea toate înălțimile și adâncimile unei tragedii, cum teatrul nostru n'a mai avut dela Aristizza Romanescu — publicul mare trece peste astfel de lipsuri, uluit și fermecat de grandiozitatea desfășurării subiectului. De aceea, cum zic, piesa va ține multă vreme afișul.

Traducerea e făcută de mult regretatul Șt. O. Iosif în metrul original. Sună greoi pe ici pe colo, în părțile pur lirice mai cu seamă, cum e celebra scenă dela balcon, și asta din cauza versului original întrebuițat și nu din cauza lipsei de limpezime a traducerii, cum fac unii greșala de susțin. În părțile serioase de contemplare și filozofie traducerea, chiar în versul acesta greoi și cam nepotrivit firei limbei noastre, e admirabilă. Cităm intrarea părintelui Laurențiu:

„Ursuzei nopți îi rîd în față zorii
Înpeștrînd cu dungi de rază norii
La ost. Șovăitorul întuneric
S'apleacă 'n cet ca un bețiv din calea
Zoritei roți de foc a lui Titan...

Dar până ce al soarelui feeric
Ochiu arzător din neguri scoate vaea
Înveselind văzduhul diafan,
Eu trebuie cu ierburi veninoase
Și flori ce poartă sucuri prețioase
Să-mi umplu coșulețul de nuiele...
O, sunt puteri de vieață minunate
În ierburi, în copaci, în piatră chiar!
Din toate câte din pământ răsar
Nimic nu-i rău să n'aibă-o parte bună,
Ci 'n rău ce-i bun adesea se răsbună
Când e-abătut din calea lui cea dreaptă;
Virtutea chiar se poate face viciu
Și viciul poate-a se 'nălța prin faptă...
E și balsam de leac într'un caliciu
Gingaș de floare... dar e și otravă;
Când o miroși mireasma-i e suavă
Dar când o guști inima nu-ți mai bate...
— În om, ca și în plantă și în toate
Sunt doi stăpâni mereu în dușmănie:
E bunul har... e crunta lăcomie...
Și când spre cel mai rău înclină sorții
Atuncea vine și ne 'nghite-al morții
Bălaur...

Și în alt loc, vorbind cu Romeo și arătându-i pe Iulietta care vine:

Privește-o... piciorușul ei nu lasă
Nici cea mai mică urmă unde pasă...
— Ceice iubesc pot să călătorească
Pe firele de funigei ce leneși
Plutesc în aeru 'ncropit de vară
Și tot nu cad... Așa e de ușoară
Deșertăciunea!...

B.

Artă.

Reprezentațiile de operă ale societății „Carmen“.
Dela concertele simfonice. Concerte anunțate.

9, 11 și 13 Decemvrie din 1913 vor rămânea în istoria operei românești. Au fost mai mult decât încercări; au arătat, că oricând putem avea opera noastră. Lipsiă numai inițiativa; nu încurajarea, căci publicul, budgetul statului în măsura și prevederile sale, direcția teatrului național, oamenii de bine și-au întins marinos mîinile, și nici răsplătirea nu lipsiă, cu excepția celor câțiva negativi în vieață.

Meritul mare, fără indoială, e al inițiatorului. Maestrul Kiriac, acest element de acțiune în arta românească, în unitatea culturală a neamului prin muzică, în căutarea și găsirea cântecului nostru curat, e un om de ispravă; și-i este cu atât mai admirabilă energia, cu cât e învăluită în simplitatea albă a modestiei de sine și a discrețiunii personale. „Șezătoarea“ lui Tiberiu Brediceanu și „Cavalleria rusticana“ de Mascagni, s'au executat foarte bine la Teatrul Național. D-na Veturia Triteanu și cântăreții Mărcuș și Folescu, împreună cu disciplinatul cor al societății și cu or-

chestra ministerială, s'au prezentat într'un armonios avânt.

Icoana din popor „La șezătoare“ s'a jucat și, mai ales, s'a cântat cu însuflețire; pe alocurea numai, câte un ritm ușor schimbat. Costumele naționale ale numeroșilor coriști, deși diferite și „pointill-ate“ pe ici, pe colo de câte un guler boieresc și o cravată cu șic, de câteva piciorușe în pantofi de lac sau galbeni sau trandafirii, totuș alcătuiau un pitoresc tablou; și tinerețea și glasurile fragede și graiul limpede s'au întregit unele pe altele, au ridicat la urmă cortina de 4 și 5 ori în aplauze entuziaste și au adus pe autor la rampă.

D-l Tiberiu Brediceanu lucrează în maniera pucninstă. D-sa nu mai e un influențat de eleganta și pasionata muzică a lui Puccini, ci e un hotărât adaptor al procedurilor acesteia la motivele populare românești. Conștient însă de aceste bine desemnate caractere, rețușează armonia de sunete cu paloarea timidă a melancoliei și reușește într'u câtva să adauge o culoare românească, mai bine zis un vernisage național. Negreșit, d-l Tiberiu Brediceanu e un harnic culegător și orânduitor de motive populare; viitorul va arăta mai mult decât prezentul valoarea de muncă a muzicianului ardelean.

În „Cavalleria rusticana“ influența wagneriană e mai mică decât în ori și ce altă operă italiană modernă. Mascagni, mai mult decât Puccini, Giordano, Zandonai, este expresia maximă a muzicii moderne pur italiene. În adevăr, în operele sale și mai ales în „Cavalleria rusticana“, cea mai reușită a maestrului, nu e decât o urmă de leitmotiv și nu se observă continua neîntrerupere fonetică între scenele unui act, caracterele principale ale artei wagneriane. Mascagni este continuatorul curat al muzicii adevărat italiene, este cel mai masiv italian în muzica modernă; de aceea e și cel mai personal și în procedurile sale limpezi, decise și puternice, cel mai artist.

Această perlă muzicală a fost bine aleasă, spre a fi executată de societatea „Carmen“. Atât soliștii, cât și corul, și-au arătat din belșug calitățile pozitive.

D-na Veturia Triteanu a fost născută pentru scenă. Și calitățile naturale ale vocii și temperamentul d-sale arată puțințele dramatice ale acestei artiste. O Santuzza plină, caldă, — prea caldă chiar — exprimată prin mișcări și gesturi brusce de țărancă meridională, printr'un glas de o catifelată omogenitate de timbru, intens colorat, cu prisos dăruit dela Dumnezeu. Atâtea însușiri, deși lipsite de înalta rafinerie a tehnice, — emisiuni anumite, portanduri line, mai ales în timpurile repezi, dicțiune ireproșabilă — totuș, adăugate la un fizic așa de scenic, explică succesul sopranei noastre dramatice. Tenorul Mărcuș și-a dovedit, întâi de toate, admirabila-i înfățișare de actor: o siluetă elegantă, plină de prestanță, un joc degajat sau pasionat, variat și semnificativ întotdeauna. Glasul, deși indispus de o inoportună laringită acută și întretăiat de bizare atitudini vocale, a lăsat să i se simtă timbrul cald, coloritu-i divers și impulsurile expresive ale puternicului său influx nervos. D-l Folescu, un

Alfio demn și impetuos ca și jocul, ca și vocea d-sale. Emigrat din mediul de bas cantabil în acela de bariton dramatic, s'a manifestat ca un complet adaptat. Va rămâne, va reveni?... Credem că va rămâne.

Corul societății, conștient și bine educat atât în mișcări, cât și în execuția vocală: vioiciune, intrări exacte, intensitate marcată a basului.

Orchestra a secundat bine.

Ca pentru o întâie conducere de operă, maestrul Kiriac s'a arătat apt într'o așa grea sarcină. Socotind că numai propriile puteri artistice ale acestei societăți de diletanți, ajutate de ale celor trei merituoși protagoniști, au înregistrat un așa strălucit succes, că aceste forțe latente au fost îndemnate la manifestare și conduse de munca sfioasă în aparență și masivă în realitate, depusă de acest energetic muzician al nostru, d-l D. Kiriac, că între ai noștri se găsesc evidente valori de artă și muncă, treuie să avem toată încrederea în apropiatul viitor al operei române.

Și să ne urăm din toată inima, ca aceste trei seri de promițătoare artă: 9, 11 și 13 Decembrie din 1913, să-i fie renașterea!

*

Siegfried Wagner, celebrul maestru și compozitor din Bayreuth, a condus în două matineuri orchestra ministerială, la 6 și 8 Decembrie. O înfățișare simplă, aproape rigidă, gesturi măsurate, neobservabile în aparența lor monotonie, a știut să emită efecte neașteptate de forță și superioritate artistică, să potolească în ascultători plăcerile superficiale și să miște tăceri din inconștient. A dirijat din „Fliegende Holländer“ și „Meistersinger“, „Siegfried-Idyll“ și uvertura din „Tannhäuser“ și din propriile sale lucrări: „Der Kobold“, „Herzog Wildfang“, „Schwarzwannenschwanreich“, „Bärenhäuter“...

Fiul marelui geniu e un mare compozitor; o inspirație bogată, școala de armonii contrapunctate a părintelui său, aceea a melodiilor suprapuse, orchestrație puternic colorată și, în toate, atmosfera de puritate divină a templului bayreuthian. La ultimul concert, o coroană de lauri s'a înmănat maestrului.

Florizel von Reuter s'a produs în două concerte singulare. Cât de grea trebuie să fie lupta dintre maturul Reuter de-acum și micul Florizel de odinioară! Arcușul alunecă tot așa de iute, dar atâta acum nu mai ajunge.

Emil Sauer, în două concerte anunțate ca ultimele în România; acelaș mare muzician, acelaș titan în tehnică și inspirat impresionist în execuție.

Hubermann a cântat, cu orchestra, concertul de Brahms; tehnician mare, temperament pasionat, posedă aceea forță de dominare a marilor artiști asupra auditorului.

Concertele simfonice ordinare au urmat mai puțin regulat, tocmai din cauza celor extraordinare. Într'al 4-lea din stagiune, o noutate, poema „muntelui pleșuv“ de Moussorgski: un suflu de intensă inspirație personală a celui mai mare autor rus, simplism în tratarea armonică, simplism în coloritul atât de idealizat, atât de evocator,

Incolo, cunoștințe: delicioasa simfonie a 4-a de Beethoven, viul Carnaval roman, o delicată suită de Rameau-Gevaert și în al cincilea simfonic, a 5-a simfonie de Beethoven, Haendel, 1812 de Tschaikowsky. Orchestra a luat vacanță până la 12 Ianuarie.

Două concerte se anunță: al d-nei Lucia Cosma, eminenta noastră „diseusă“ de cântece românești și lieduri, distinsa soprană lirică, de-atâta vreme neauzită în capitală, și concertul d-nei Veturia Tritéanu, cunoscuta cântăreață, actualmente, desigur, cea mai populară la noi.

Așteptarea e mare.

Ion Borgovan.

Însemnări.

Poetului Ady. În ziarul „Világ“ (Nr. 22 din 25 Ianuarie 1914) îi scrii poetului Goga și-l întrebi: cum poate să-și vândă neamul de opincari, pactând cu dușmanii democrației și ai libertății, cu urmașii sălbatici ai feudalilor, cari vânau iobagii, cum vânează azi vulpile. Îi scrii frumos, din inimă, cu avânturi de poet și cu dragoste de frate. Spui adevăruri crude și pentru unii și pentru alții: și pentru noi și pentru ai tăi. Adevăruri, cari sfășie ca spelele de Toledo, fiindcă sunt prea adevărate. Atragi atențiunea asupra taberei din care faci parte și care de un deceniu, sporindu-și mereu ostașii, luptă pentru libertatea popoarelor din Ungaria, deci și pentru poporul românesc. Da, e adevărat, că democrații tăi apără drepturile tuturor popoarelor. Le apără poate din convingere și cu bună credință. Le apără fiindcă sunt încă în faza teoriei și poate și a sentimentului. Dar, poate, nu știi că dobândirea puterii schimbă suflete, convingeri, sentimente, — tot? Nu știi că puterea e o vrăjitoare, care pe proști îi face cumiști, pe cei cumiști, idoli; pe cei răi, buni, iar pe cei buni netrebniți; și mai face minuni cu mult mai mari: din democrați scoate autocrați și despoți. Excepțiunile — sufletele consecutive — sunt foarte rari. În ziarul vostru „Világ“, de câte ori n'a fost batjocorit poporul nostru și de câte ori n'au fost desființate drepturile lui! Chiar și teoreticianii voștri cei mai distinși ca lászi Oszkár vreau să ne democratizeze ca să ne maghiarizeze. Vreau să înlocuiască brutalitatea, dar ținta acțiunii lor e aceeaș: desființarea unui popor. Iată, de ce credem că nu ne vom înțelege niciodată. Vom simpatiza unii cu alții, ca fiii aceleiași civilizații, dar cărările vieții noastre se vor încrucișa mereu în lupte crâncene. Când veți ajunge la putere veți fi și voi ca ceilalți. Tu, poate, vei rămâne la o parte și vei visa mai departe... la libertatea și îmbrățișarea popoarelor. Să nu crezi că târguiala unor oameni ajunși la strămtoare va amorți un popor întreg sau că-l va face să renunțe la idealurile lui. Un om, care se închină ca tine memoriei lui lancu, trebuie să înțeleagă, că din vulturi nu se fac vrăbii și că „pacea“ dintre popoare

nu se ticluiește prin procese-verbale și prin învoeli redactate la masa verde. Poporul, țărănimea românească nici nu visează la „pace“. El muncește cu sudori de sânge și așteaptă... Îți inchipui ce așteaptă. Voi croiți-vă singuri soarta. Ne vom croi-o și noi pe-a noastră, fără voi și împotriva voastră a tuturor. „Pace“, „învoială“, „acord“, „compromis“ — și cum vrei să le mai zici — se fac și se desfac, fără nici o obligațiune pentru cei ce știu unde merg.

Cât despre Goga, se pare că-l iubești fără să-l cunoști. Altfel nu l-ai bănuși și nu l-ai amestecă în ciorba împăcării, pe care nu știm nici noi câtă vreme va mai tulbură-o. Cei ce-au făcut-o, s'o sare și să o mănânce.

Lor, poftă mare; ție, poete, Salutare!

⊗

„**Neamul românesc**“. La 10 Maiu 1906, în anul expoziției dela București, a apărut primul număr din revista care zilele trecute, după 7 ani, și-a publicat numărul din urmă.

„**Neamul românesc**“, revista d-lui Nicolae Iorga, acest om extraordinar nu numai prin bogăția muncii sale, ci și prin pătrunderea vremilor ce s'au depănat sau se deapănă acum, — a fost salutată de noi Românii din Ardeal cu dragoste și bucurie, pentru că noi l-am înțeles pe d-l Iorga mai mult decât l-au înțeles cei în mijlocul cărora a trăit și a muncit. Și, poate, aici a și fost cetit mai mult decât în țara sa proprie.

În cursul anilor, și d-l Iorga și revista sa tot mai rar soseau în țara noastră, pentru că tot mai mari îngrădiri se ridicau — de alții — între noi. În cele din urmă abia știam dacă mai există „**Neamul românesc**“ care odinioară ne încălziă sufletele. Măsuri polițienești opriseră intrarea lui în țară.

Și moare acum din lipsă de sprijin, moare în vremea când se apropie din nou deschiderea granițelor pentru presa românească din Regat.

Noi credem într'o reînviere, pe care o așteptăm cu sufletele curate.

⊗

Blocul germano-maghiaro-român. Stările interne ale monarhiei noastre dualiste oferă prilej presei și publiciștilor din străinătate să discute sortile unui războiu eventual între cele două mari întovărășiri de puteri: tripla-alianță și tripla-înțelegere. În deosebi, însă, sunt discutate stările din Ungaria, care — până acum — a avut cuvânt hotărâtor în politica externă a monarhiei.

Un publicist german, Karl Felix Wolff, discută și el această chestiune a unui viitor războiu într'un articol, publicat la loc de frunte în revista „**Österreichische Rundschau**“ din Viena („**Natürliche Bundesgenossen der Deutschen**“ — Aliați firești ai Germanilor). Autorul articolului ajunge la concluzia că Maghiarii și Românii trebuie să se lege în prietenie de Germani, pentru că numai un bloc germano-maghiaro-român poate să pună stavilă panslavismului.

Pentru a se putea ajunge, însă, la o prietenie sinceră, trebuie să se introducă reforme în ce privește politica internă a Ungariei. „În Ungaria locuiesc, ală-

turi de 10 milioane(?) de Unguri, 3 milioane de Români și 2 milioane de Germani. Cu aceste 5 milioane Ungurii trebuie să se înțeleagă. Dacă în România au răsunat, cu prilejul mobilizării recente, strigătele de „Jos Austria”, — ele au izvorit exclusiv din o iritație provocată de măsuri politice interne necuminti luate de Unguri. Aici trebuie să se facă schimbare“.

Numai așa va putea să reziste Germanismul împotriva Slavismului. Înțelegerea româno-maghiară este, prin urmare, lanțul care va lega România de triplă alianță, asigurându-i preponderanța în cazul unui războiu...

La acest loc înregistrăm și câteva dintre declarațiile făcute de contele Czernin, ministrul monarhiei noastre la București:

„Relațiile dintre România și monarhia noastră în vremile din urmă s'au recit. Eu, însă, sper că îndată ce se va rezolvi chestiunea Românilor din Ardeal, toate se vor îndrepta din nou spre calea cea mai bună.

„Toți cei ce afirmă că Românii din Ungaria n'au drepturile necesare — au dreptate. Starea de azi este nedreaptă.

„Păreră mea este că-i o necesitate imperioasă ca țara și cetățenii noștri de naționalitate română să se înțeleagă. Că s'ar putea ca înțelegerea să nu se facă? Austria și Ungaria au cel mai mare interes să nici nu se gândească la acest rezultat nenorocit.“

Drept încheiere și o apreciere a domnului Tache Ionescu, fost ministru de interne al României:

„Nu cunosc amănunțele planului de înțelegere. Dar cunosc mult mai bine istoria, decât să nu știu că esențialul nu este cuprinsul înțelegerii, ci faptul că se caută și se face înțelegerea, care — ca orice lucru omenesc — nu va putea mulțumi nici o parte, dar poate să fie baza unei conviețuiri pașnice.“

⊗

Libertatea presei. Camera deputaților din Budapesta a votat — după scene de-o violență extraordinară — reforma legii despre libertatea presei. Împrejurările între cari s'a votat, măsurile prezidențiale cari au premers votării caracterizează în deajuns spiritul noii legi. Suspendările ședinței provocate de gâlăgia și nesupunerea opoziției și urmate de intrarea în acțiune a gărzii parlamentare, care a scos din incintă chiar și pe contele Andrassy, fostul ministru de interne, — atmosfera aceasta în care s'a născut noua lege ne indică care va fi interpretarea ei în practică.

Cu toate că noua lege îngrădește libertatea de mai înainte a presei (pe care, însă, noi n'am cunoscut-o), votarea ei nu se poate socoti ca o învingere a reacționarismului, sau o înfrângere a liberalismului. Prezentarea noii legi și votarea ei n'are a face nici cu reacționarismul, nici cu liberalismul, ci este o consecință logică a unei „necesități imperioase“, care nu numai l-a silit pe contele Tisza să procedeze față de opoziția parlamentară cu încălcarea legilor, ci i-a făcut de-adreptul cu puțință încălcarea aceasta a legilor.

Noua lege este un produs al situației politice interne și externe, care impune măsuri prealabile în vederea unor evenimente ce se apropie. O dovedește aceasta și faptul că în aceeași vreme în care se votează o restricțiune a libertății presei, — se iau măsuri și pentru lărgirea ei (cel puțin în raport cu noi Românii): anularea ordinațiilor prin cari ziarele din Regat sunt oprite a intra în Ungaria.

Anularea acestor ordinațiuni, adevărat, nu este încă fapt împlinit, dar este în drum și izvoarește din aceeași „necesitate imperioasă“, care a produs atâtea schimbări în vieța internă a țării noastre.

⊗

Românii din Toronto. Țăranii români, în număr de câteva zeci de mii, din cercul Panciovei, Alibunariului și Antalfalvei, cercuri aparținătoare comitatului Toronto, stau foarte rău.

Acești țărani, bine situați materialicește, căci în aceste părți de pe teritoriul fostului confiniu militar pământul e foarte productiv, ar putea să aducă însemnate jertfe materiale pe altarul neamului, dacă ar avea conducători devotați cauzei noastre românești.

Școale profesionale nu avem. Sunt numai școale comunale, apoi de stat, unde, firește, acuma nu se mai cântă ca înainte cu vreo 25 ani „Saltă Române plin de mândrie“ ci „Isten áld meg a magyart“.

De cultură națională, câștigată în școală, nici vorbă nu poate fi, deci aceasta trebuie câștigată pe alte căi. Și, Doamne, cât de necesară ar fi aici cultura națională! Nu locuim singuri, ci împreună cu alte neamuri, cu Sârbi, Unguri, Nemți, cari numai binele nu ni-l voesc.

La țărani noștri conștiința națională e cu totul degenerată, de demnitate națională nici pomeni nu se poate; limba națională nu are nici un farmec, nici o deosebită însemnătate pentru ei, căci în contactul lor cu străinii, vorbesc alte limbi, mai cu seamă pe cea sârbească și nemțească; simțul religios-moral a decăzut aproape cu totul, ceea ce dovedește marele număr al căsătoriilor nelegiuite (concubinate); și neînsemnatul număr al căsătoriilor religioase, lumea mulțumindu-se numai cu căsătoriile civile; diferitele secte religioase, ca secta fotografiștilor și sămbătașilor — fără a mai aminti de nazarinism, care are mii de aderenți — zilnic seceră jertfe mari, făcând pe mulți să-și părăsească credința lor rămasă dela moși-strămoși; luxul, care a contribuit și la înstrăinarea portului nostru național, din zi în zi ia proporții tot mai mari, răpind bani grei din punga țăranului român, bani, cu cari se înbogățesc străinii.

Toate acestea sunt semne foarte îngrijorătoare, cari cu timpul pot duce la prăpastie poporul nostru de aici!

Ar fi fost cel mai firesc lucru, ca de mult să se fi început o acțiune, adunându-se într-o puternică tabără toți cărturarii noștri de aici, ca să muncească pentru binele neamului. Dar nu s'a făcut nimic nici în trecut, și nu se face nici acum, deși primejdia în fiecare clipă e tot mai mare, mai amenințătoare.

Frumosul titlu de „fruntaș național“, „conducător al poporului“ nu se câștigă numai în urma poziției

sociale și materiale! Pentru a merită, cu drept cuvânt, acest titlu, trebuie să muncești, să jertfești pentru binele neamului și să nu te mărginești numai la vorbe late și umflate.

Astăzi încă nu e târziu pentru a înlocui răul cu binele — mâne însă poate să fie prea târziu! A.

✘

Sărmanul Emil... Într'un articol despre „Anul literar 1913” cetim următoarele aprecieri:

„Naufragiați, se agață de bârna smintelii, Emil Isac — muncit de delirul lui egocentric — ori Aderca — groaza banalului împinsă la furie: două exemplare superbe ale patologiei noastre literare...”

Emil Isac — naufragiat care se agață de bârna smintelii! Emil Isac — exemplar superb al patologiei noastre literare!... Și știți unde se publică articolul cu aceste aprecieri? În „Noua Revistă Română” din București, care vreme îndelungată și-a deschis coloanele, larg, scriitorului „muncit de delir egocentric”.

Târziu, adevărat, dar în cele din urmă totuș... criticul revistei din București a ajuns și el la convingerea care pe noi de mult ne-a făcut să aruncăm produsele literare ale sărmanului Emil — în coșul de hârtii.

✘

Onoruri... cari demoralizează. Zilele trecute a fost asasinată, în Budapesta, o demimondă celebră, între tovarășele ei, pentru giuvaerele de cari dispunea din munificența unui „prieteni”. Din servitoare de rând, umila fată dela țară se... coborîse la treapta înaltă de demimondă invidiată, — ca să cază apoi și ea jertfă aceleiaș iubiri de aur și scumpeturi care o făcuse să-și aleagă cariera de „prieteni” a celor în stare să plătească „prieteni”...

Până aici nimic excepțional, nimic extraordinar, — nici chiar bogăția de amănunte din presă asupra giuvaerelor și scumpeturilor rămase în urma celei asasinate. Extraordinarul începe numai cu înmormântarea, la care au asistat peste 20.000 de oameni, dându-se adevărate lupte pentru un loc mai aproape de sicriu. Și extraordinarul continuă când cetim că la înmormântare a cântat corul Operei regale, al unei instituții subvenționate cu două milioane anual din veniturile particulare ale Maj. Sale și vistieria țării. Extraordinarul încetează apoi cu acest epilog al unei vieți desfrânate, pentru că mai poate fi socotit extraordinar — după aceste onoruri publice! — dacă a doua zi după înmormântare „prieteni” răposatei a primit 800 de scrisori în cari totatătea femeii se imbiau a-i înlocui „prieteni”...?

Și câte suferite frământate de ispite și ispititori, cari se împotriveau încă, vor fi pierdut și cel din urmă razim moral — în fața onorurilor publice ce s'au adus imoralității?

A înțelege că a păcătu este omenesc, a înțelege că imoralitatea demimondă are și cauze sociale — însemnează a căuta mijloacele pentru stărpirea răului; a proslăvi, însă, păcatul însemnează că societatea aceasta este atinsă de germeii corupției și merge, fatal, spre peire.

✘

Spicuri. Dintr'un articol în care se afirmă că n'avem nevoie de universitate românească:

„Cultura noastră e saturată de influințe ungurești. Intelectualii noștri au aproape cultură ungurească. Scriitorii noștri de azi stau sub influința ei: Iosif a fost fermecat de Petöfi, Goga e legănat de ritmul clasic alui Arany și-și răcorește oboseala sufletului la alinarea lăncedă a simboiștilor dela Nyugat, iar Ciura își paște sentimentele de plăcere pe câmpiile Betuliei...”

A afirmă că Iosif, poetul blajin, lipsit de orice accente de revoltă, poetul care nici nu știă ungurește, a fost influințat de Petöfi; a afirmă că Goga își răcorește oboseala sufletului la alinarea simboiștilor dela Nyugat, câtă vreme această revistă a apărut târziu după apariția Poeziilor lui Goga, (care n'a avut de ce să împrumute „ritmul clasic” dela Arany, pentru că acest ritm e un patrimoniu universal); sau, în fine, a-ți permite luxul de-a face ironie la adresa unui neîndreptățit scriitor român cum e subtilul Ciura, — nu dovedește că n'avem nevoie de universitate românească, ci, dimpotrivă, dovedește că avem necesitate imperioasă de această universitate — pe seama unor scriitorii ca autorul articolului „Putem noi organiza o universitate românească”...

*

Din comentariile politice ale unui organ de zi:

„În fața noastră se aprind fulgerile urei seculare, se impletesc și se sparg prăpăstioase, dar tăria de granit a adevărului nostru le resfrânge (în) hohotele adâncurilor vremii ce trăim.”

Hohete... însoțesc și cetirea rândurilor de sus.

.....

Poșta redacției.

— Manuscrisele nu se înapoiază. —

P. Îți împlinim, păgâne, dorința.

Cântece.

I.

Ziua, în amiaza mare,
Când te vei plimba 'n grădină
Tochmai când miroși o floare,
Un tâlhar are să-ți vină.

Are să se facă noapte
Când ți-a trece pragul porții,
Nu te va atinge încă
Și-ai să ții în doaga morții.

Fulgerată, în țărână
Vei cădea, albă ca varul,
Când de mână te va prinde
Și te va privi tâlharul.

II.

Ceva te doare, plângi copilă
Și lacrimi mari îți cad în poală.
De tine, dragă, nu mi-e milă: —
Durerea ta e apă goală.

III.

Ce tainică 'ndrumare-a sorșii!
Eu mă frământ în chinuri grele,
Mă arde 'n ochi răceala morșii —
Ea-mi plânge lacrimile mele.

IV.

Dacă și astăzi mă mai ierși,
Zâmbind eu bunătațe,
Dacă nici astăzi nu mă cerși
Te las cu sănătațe.

Iubirea mea e pe pământ:
O păcătoasă goană.
Eu n'am nimic în mine sfânt,
Nu fii nici tu iconă.

V.

Mi-ai cântat un cântec
Azi în miez de noapțe.
N'auziam o vorbă:
Se pierdeă în șoapțe.

Mă gândesc la taina
Tainelor divine: —
De-l tăceai, iubito,
Îl cântai mai bine.

VI.

Mergând pe calea despărșirii
M'am fost oprit în loc o clipă
Pe culme: Tainele iubirii
Băteau în juru-mi din aripă.

Cercetătoarea mea privire
S'a întors atuncea în spre tine,
Spre culmea ta. — Să nu te mire:
Tu încă te uitai la mine.

.....

Bibliografie.

În Analele Academiei au apărut următoarele broșuri:
Dr. N. T. Deleanu, *Studii asupra schimbărilor de materii pe timpul respirașiei frunzelor separate de plantă*. București, 1912.

Dr. G. Pascu, *Sufixele macedo- și magleno-române de origine neogreacă*. București, 1913.

Ioan Boceanu, *Glosar de cuvinte din judeșul Mehedinșii*. București, 1913.

Dumitru Dan, *Rutenii din Bucovina*, schișă etnografică. București, 1913.

Dim. A. Sturdza, *Insemnătatea lucrărilor comisiunii europene dela granișa Dunării 1856 la 1912*. Partea I. III. București, 1913.

Elena Lupu, *Cercetări Histo-fiziologice asupra intestinului dela Cobitis fossilis*. București, 1913.

N. Iorga, *Patrahurul lui Alexandru cel bun: Cel dintăiu chip de domn român*. București, 1913.

Dr. Hurmuzescu, *Magnetostricșiunea, instabilitatea moleculară*. București, 1913.

N. Teclu, *Contribușioni la caracteristica flacării*. București, 1913.

Dr. G. Marinescu, *Mechanismul chimico-coloidal al bătrâneșii și problema morșii naturale*. București, 1913.

Dr. V. Babeș, *Cercetări asupra sexului antidiferic II*. București, 1913.

Ioan Ciurca, *Larvele de diphyllbothrium tatum (L) la peștii din bălșile Dunării*. București 1913.

Gh. Florea și M. D. David, *Notă asupra unui craniu de „Rhinoceros leptovhinus Iuv.” din terțiarul moldovenesc*. București, 1913.

Elena Nicodim, *Asupra Hepato — Pancreasului dela Moluște*. București, 1913.

Dr. Z. Petrescu, *Observașioni științifice străine din secolul al XVIII-lea, servind la istoria noastră culturală*. București, 1913.

Dr. C. I. Istrati, *Primele însemne de distincșioni și decorașioni române*. București, 1913.

Dr. Eugen Botezat, *Bourul și Zimbrul*. București, 1913.

N. Iorga, *Armenii și Români: O paralelă istorică*. București, 1913.

Vasile Pârvan, *Știri nouă din Dacia Malvensis*. București, 1913.

Per. Papahagi, *Din trecutul cultural al Aromănilor (cu prilejul unui document de limbă)*. București, 1912.

N. Iorga, *Notele unui istoric cu privire la evenimintele din Balcani*. București, 1913.

N. Iorga, *Câteva știri nouă privitoare la istoria Romănilor*. București, 1912.

N. Iorga, *Boieri și răzeși în Bucovina și Basarabia în cele dintăi decenii după anexare*. București, 1912.

N. Iorga, *Plângerea lui Ioan Sandu Sturdza Vodă, împotriva sudășilor străini în Moldova*. București, 1913.

N. Iorga, *Ucraina moldovenească*. București, 1912.

Mihail C. Sutz, *Monete inedite din orașele noastre pontice (Tomis, Kallatis, Istros)*. București, 1913.

Premiile noastre.

— Aviz abonașilor. —

Aducem la cunoșșinșa abonașilor noștri că la 1 Februarie v. expiră termenul până la care cei ce plătesc abonamentul au drept la premii.

La cereri de premii să se trimită 60 bani pentru expedișia lor.

Cei ce doresc să aibă scoarșe pentru colecșia anului 1913 sunt rugașii să ne avizeze până la 1 Februarie, deoarece nu comandăm mai multe scoarșe decât ni se cer.

Romanul „Arhanghelii” va apărea peste câteva zile. Cei cari l-au ales ca premiu îl vor primi îndată după aparișie.

Adm. „Luceafărul”.